

Regeringens proposition

1975/76: 37

om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord, m. m.

beslutad den 23 oktober 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

G. E. STRÅNG

HANS GUSTAFSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa förtydliganden och ändringar av lagarna om förvaltning av kyrklig jord och om kyrkliga kostnader. Förslag framläggs om talerätt för stiftsnämnd vid arrendenämnd och domstol. Vidare framläggs förslag om vidgad möjlighet att föra över ett slag av kyrklig jord till annat slag samt om lån ur kyrkofonden för inköp av självständig brukningsenhet. Ändring föreslås också av vissa besvärshöjningar. Slutligen föreslås vissa ändringar i biskopsvalslagen och prästvalslagen.

1975 års kyrkomöte har för sin del godkänt lagförslagen.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord

dels att i 5, 6, 12, 13, 16, 21—23, 25, 26 och 28 §§ samt i punkterna 2, 3 och 5 i övergångsbestämmelserna ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 1—3, 9—11, 15, 17, 18, 24, 27, 31 och 32 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Med kyrklig jord förstås i denna lag löneboställe, prästgård, församlingsskyrkas fastighet, prästlönefondsfastighet, kyrkofondsfastighet, domkyrkas fastighet och biskopsgård.

Kyrklig jord är fast egendom eller tomträtt.

2 §

Löneboställe är *fast egendom* vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräst i visst pastorat.

Prästgård är *fast egendom* på vilken tjänstebostad är anvisad åt församlingspräst. Är tjänstebostad ej längre anvisad på egendomen, blir egendomen löneboställe.

Församlingsskyrkas fastighet är *fast egendom* vars avkastning är avsedd till församlingsskyrkas behov.

Prästlönefondsfastighet är *fast egendom* som förvärvats för medel ur prästlönefonder från flera pastorat och vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräster i dessa pastorat.

Kyrkofondsfastighet är *fast egendom* vars avkastning tillföres kyrkofonden.

Löneboställe är *kyrklig jord* vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräst i visst pastorat.

Prästgård är *kyrklig jord* på vilken tjänstebostad är anvisad åt *ordinarie* församlingspräst i *anledning av att pastorat skall tillhandahålla sådan församlingspräst tjänstebostad enligt beslut som avses i 15 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader eller motsvarande äldre bestämmelser*. Är tjänstebostad ej längre anvisad på egendomen, blir egendomen löneboställe.

Församlingsskyrkas fastighet är *kyrklig jord* vars avkastning är avsedd till församlingsskyrkas behov.

Prästlönefondsfastighet är *kyrklig jord* som förvärvats för medel ur prästlönefonder från flera pastorat och vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräster i dessa pastorat.

Kyrkofondsfastighet är *kyrklig jord* vars avkastning tillföres kyrkofonden.

Nuvarande lydelse

Domkyrkas fastighet är *fast egendom* vars avkastning är avsedd till domkyrkas behov.

Biskopsgård är *fast egendom* på vilken tjänstebostad är anvisad åt biskop.

Föreslagen lydelse

Domkyrkas fastighet är *kyrklig jord* vars avkastning är avsedd till domkyrkas behov.

Biskopsgård är *kyrklig jord* på vilken tjänstebostad är anvisad åt biskop.

3 §

Bestämmelse i lag eller annan författning om fast egendom som tillhör staten är ej tillämplig på kyrklig jord.

Bestämmelse i lag eller annan författning om fast egendom *eller tomträtt* som tillhör staten är ej tillämplig på kyrklig jord.

9 §

Löneboställe, med undantag av tillhörande skog, och prästgård förvaltas av pastoratet.

Församlingskyrkas fastighet förvaltas av församlingen.

Löneboställes skog, prästlönefondsfastighet, kyrkofondsfastighet, domkyrkas fastighet och biskopsgård förvaltas av stiftsnämnden. Lunds domkyrkas fastigheter förvaltas dock av ett särskilt domkyrkoråd.

Konungen kan efter framställning av den som förvaltar *fastigheten* besluta om förvaltning i annan ordning i fråga om viss sådan *fastighet* som avses i andra eller tredje stycket.

Regeringen kan efter framställning av den som förvaltar *den kyrkliga jorden* besluta om förvaltning i annan ordning i fråga om viss sådan *kyrklig jord* som avses i andra eller tredje stycket.

10 §

Om prästgård skall finnas, ankommer det på pastoratet att anordna prästgården. Pastoratet skall underhålla och vid behov nybygga husen på prästgården.

Pastoratet svarar för prästgårdens skötsel, i den mån detta ej enligt bestämmelser som Konungen meddelar eller enligt avtal ankommer på innehavaren av tjänstebostaden.

Skall pastorat enligt beslut som avses i 15 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader eller motsvarande äldre bestämmelser tillhandahålla ordinarie församlingspräst tjänstebostad och har i beslutet ej angetts att bostaden skall tillhandahållas på prästgård, ankommer det på pastoratet att avgöra om tjänstebostaden skall anvisas på prästgård.

11 §

Behövs ny prästgård, skall prästgården efter stiftsnämndens bestämmande läggas på löneboställe eller på annan *fast egendom* som pastoratet ställer till förfogande.

Om tjänstebostad är anvisad ordinarie församlingspräst på prästgård, ankommer det på pastoratet att anordna prästgården. Om pastoratet ej redan har prästgård, skall prästgården efter stiftsnämndens bestämmande läggas på löneboställe eller på annan *mark* som pastoratet ställer till förfogande. *Det samma gäller om pastoratet vill*

Nuvarande lydelse

Kyrklig jord som avses i 14 § och som ej förvaltas av stiftsnämnd får av förvaltaren upplåtas på arrende för jordbruk endast på de arrendevillkor som boställsnämnden bestämmer.

Stiftsnämnden beslutar om upplåtelse av följande rättigheter i sådan kyrklig jord som avses i 14 § även om den ej förvaltas av stiftsnämnden, nämligen

1. upplåtelse av nyttjanderätt för församlingsändamål, kommunalt behov, bostadsbebyggelse, industri eller annat liknande ändamål,
2. upplåtelse av tomträtt,
3. upplåtelse av rätt till annan naturtillgång än vattenkraft,
4. upplåtelse av servitut.

Upplåtelse av rätt till vattenkraft på kyrklig jord som avses i 14 § beslutas av kammarkollegiet.

I ärende som rör naturreservat, naturminne eller bestämmelser till skydd för djurlivet företrädes kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden, om ej Konungen bestämmer annat.

Föreslagen lydelse

ersätta prästgård med annan prästgård.

Pastoratet skall underhålla och vid behov nybygga husen på prästgård. Pastoratet svarar för prästgårdens skötsel, i den mån detta ej enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt avtal ankommer på innehavaren av tjänstebostaden.

15 §

Kyrklig jord som avses i 14 § och som ej förvaltas av stiftsnämnd får av förvaltaren upplåtas på arrende för jordbruk endast på de arrendevillkor som boställsnämnden bestämmer. När arrendenämnd eller domstol behandlar fråga om vilka villkor för jordbruksarrende som skall gälla för sådan kyrklig jord företrädes den kyrkliga jorden av stiftsnämnden.

17 §

Stiftsnämnden företräder kyrklig jord som avses i 14 §, även om den ej förvaltas av stiftsnämnden, i ärende om upplåtelse av följande rättigheter, nämligen

1. upplåtelse av nyttjanderätt till mark för församlingsändamål, kommunalt behov, bostadsbebyggelse, industri eller annat liknande ändamål,

18 §

I ärende som rör upplåtelse av rätt till vattenkraft företrädes kyrklig jord som avses i 14 § av kammarkollegiet.

I ärende som rör ledningsrätt eller vägrätt företrädes kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden även om den ej förvaltas av stiftsnämnden. Detsamma gäller ärende som rör naturreservat, naturminne eller bestämmel-

Nuvarande lydelse

Tillstånd till försäljning eller byte av kyrklig jord får lämnas för att tillgodose bostadsbehovet i orten eller bildandet av lämpliga enheter för jordbruk eller skogsbruk eller för att främja annat liknande syfte. Tillstånd får också lämnas, när kyrklig jord i annat fall behövs för ändamål som avses i 1 § lagen (1917: 189) om expropriation eller när jorden på grund av särskilda omständigheter ej lämpligen bör behållas för sitt ändamål.

Tillstånd till avhändelse får lämnas endast om avhändelsen kan ske utan olägenhet för det allmänna och endast mot vederlag som motsvarar fastighetens värde med hänsyn särskilt till ortens pris och fastighetens avkastning.

Föreslagen lydelse

ser till skydd för djurlivet, om ej regeringen bestämmer annat.

24 §

Tillstånd till försäljning eller byte av kyrklig jord får lämnas för att tillgodose bostadsbehovet i orten eller bildandet av lämpliga enheter för jordbruk eller skogsbruk eller för att främja annat liknande syfte. Tillstånd får också lämnas, när kyrklig jord i annat fall behövs för ändamål som anges i 2 kap. expropriationslagen (1972: 719) eller när jorden på grund av särskilda omständigheter ej lämpligen bör behållas för sitt ändamål.

Tillstånd till avhändelse enligt första stycket får lämnas endast om avhändelsen kan ske utan olägenhet för det allmänna och endast mot vederlag som motsvarar fastighetens värde med hänsyn särskilt till ortens pris och fastighetens avkastning.

Om särskilda skäl föreligger, kan tillstånd ges till sådan försäljning eller sådant byte av kyrklig jord, varigenom denna erhåller natur av kyrklig jord av annat slag.

27 §

Medel som skall fonderas enligt 26 § och som härrör från löneboställe eller prästgård skall utgöra prästlönefond för pastoratet. Även annan fond vars avkastning är avsedd för avlöning åt församlingspräst utgör prästlönefond.

Prästlönefond förvaltas av pastoratet. Den skall göras räntebärande på sätt som föreskrives om omyndigs medel. Stiftsnämnden kan medge, att fondens tillgångar placeras på annat sätt enligt bestämmelser som meddelas av *Konungen*.

Av medel ur prästlönefonder från flera pastorat kan bildas prästlöne-jordsfond för inköp av prästlönefondsfastighet. Prästlönejordsfond förvaltas av stiftsnämnden.

Om inköp av fast egendom för medel ur prästlönefond eller präst-

Prästlönefond förvaltas av pastoratet. Den skall göras räntebärande på sätt som föreskrives om omyndigs medel. Stiftsnämnden kan medge, att fondens tillgångar placeras på annat sätt enligt bestämmelser som meddelas av *regeringen*.

Om inköp av fast egendom eller förvärv av tomträtt för medel ur

Nuvarande lydelse

lönejordsfond meddelas bestämmelser av *Konungen*.

Föreslagen lydelse

prästlönefond eller prästlönejordsfond meddelas bestämmelser av *regeringen*.

31 §

Talan mot stiftsnämnds eller kammarkollegiets beslut enligt denna lag föres genom besvär hos *Konungen*. *Besvärhandling* skall inges till den myndighet som meddelat beslutet.

Talan mot stiftsnämnds eller kammarkollegiets beslut enligt denna lag föres genom besvär hos *regeringen*. *Talan mot beslut enligt 21 § om fördelning av vinst eller förlust som avses där föres dock genom besvär hos kammarrätten*.

Mot stiftsnämnds beslut i fråga som fullföljts dit får talan föras endast om sådant är tillåtet enligt bestämmelser som meddelas av *Konungen*.

Mot stiftsnämnds beslut i fråga som fullföljts dit får talan föras endast om sådant är tillåtet enligt bestämmelser som meddelas av *regeringen*.

32 §

Om domkyrkorådet i Lund meddelas bestämmelser av *Konungen*.

Om domkyrkorådet i Lund meddelas bestämmelser av *regeringen*.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Besvär över beslut som har fattats före ikraftträdandet skall handläggas enligt de äldre bestämmelserna.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader

dels att i 2, 4—6, 8, 10—12 och 15 §§ samt i punkt 8 i övergångsbestämmelserna ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att i 12 § ordet "statsdepartement" skall bytas ut mot "departement",

dels att 13 och 16 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

13 §

Pastorat kan få lån ur kyrkofonden för

Lån ur kyrkofonden kan lämnas för åtgärd som syftar till ratio-

Nuvarande lydelse

1. åtgärd som syftar till rationalisering av driften av löneboställe,

2. kostnad för löneboställe till följd av fastighetsbildningsförrättning eller företag enligt vattenlagen (1918: 523) eller lagen (1939: 608) om enskilda vägar.

Stiftsnämnd kan få upptaga lån ur kyrkofonden för motsvarande ändamål.

Närmare bestämmelser om lån ur kyrkofonden meddelas av Konungen.

Föreslagen lydelse

nalisering av driften av löneboställe eller prästlönefondsfastighet eller för sådant förvärv av jordbruksfastighet såsom löneboställe eller prästlönefondsfastighet, vilket syftar till rationalisering av det kyrkliga jorinnehavet i stiftet.

Kostnad för löneboställe eller prästlönefondsfastighet till följd av fastighetsbildningsförrättning eller företag enligt vattenlagen (1918: 523), lagen (1939: 608) om enskilda vägar eller anläggningslagen (1973: 1149) skall i fråga om möjlighet till lån vara likställd med kostnad för sådan rationaliseringsåtgärd som anges i första stycket.

Närmare bestämmelser om lån ur kyrkofonden meddelas av regeringen.

16 §

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Talan mot beslut i fråga om avräkning mellan pastorat och kyrkofond enligt 8—10 §§ föres genom besvär hos kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Besvär över beslut som har fattats före ikraftträdandet skall handläggas enligt de äldre bestämmelserna.

3 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1963: 633) om biskopsval**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1963: 633) om biskopsval dels att 20 § skall upphöra att gälla, dels att i 1, 6, 9 och 19 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form, dels att 3 och 18 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Val av ärkebiskop förrättas dels i Uppsala stift av en valkorporation, som är sammansatt på sätt stadgas i 2 §, dels i övriga stift av domkapitlen, var och ett såsom en valkorporation.

I Uppsala stift ingå i valkorporationen därjämte dels präster, vil-

I Uppsala stift ingå i valkorporationen därjämte dels präster, vil-

Nuvarande lydelse

ka vid tidpunkten för valet innehåva tjänster såsom kyrkoherde i svensk församling i utlandet eller ock enligt förordnande uppehålla obesatta sådana tjänster, dels präst, som vid nämnda tidpunkt är anställd såsom direktor för svenska kyrkans missionsstyrelse eller svenska kyrkans *diakonistyrelse* eller såsom generalsekreterare vid svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse.

Föreslagen lydelse

ka vid tidpunkten för valet innehåva tjänster såsom kyrkoherde i svensk församling i utlandet eller ock enligt förordnande uppehålla obesatta sådana tjänster, dels präst, som vid nämnda tidpunkt är anställd såsom direktor för svenska kyrkans missionsstyrelse eller svenska kyrkans *centralråd för evangelisation och församlingsarbete* eller såsom generalsekreterare vid svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse eller *svenska kyrkans diakoninämnd*.

18 §

Besvär anförs hos *Konungen*. *Besväreren skola* ingivas till *domkapitlet och hava inkommit dit* inom tre veckor från den dag förslaget blivit kungjort genom anslag.

Besvär anförs hos *kammarrätten*. *Besvärshandlingen skall ha kommit in* inom tre veckor från den dag förslaget blivit kungjort genom anslag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1957: 577) om prästval

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1957: 577) om prästval¹
dels att 44 § skall upphöra att gälla,
dels att i 1, 3—5, 10, 15, 19, 30, 31, 33, 35, 38 och 39 §§ samt i punkterna 4 och 5 i övergångsbestämmelserna ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",
dels att 7, 11 och 42 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 §

Särskilda villkor för behörighet äro

a) i fråga om *domsprost- eller kyrkoherdetjänst*: att hava fyllt trettio år och att under minst tre år hava fullgjort prästerlig tjänstgöring inom svenska kyrkan;

b) i fråga om *komminister-tjänst*: att under minst aderton må-

I fråga om särskilda villkor för behörighet till tjänst som domsprost, kyrkoherde eller komminister gälla de bestämmelser som regeringen meddelar.

¹ Senaste lydelse av 15, 19 och 33 §§ 1970: 755.

Nuvarande lydelse

nader hava fullgjort tjänstgöring som nyss sagts.

Från dessa behörighetsvillkor må dock Konungen medgiva undantag.

*Föreslagen lydelse*11 §²

Domprost, som ej under minst fem år innehaft den tjänst till vilken han senast blivit utnämnd, må ej utan Konungens tillstånd på grund av egen ansökan komma i fråga till annan prästerlig tjänst.

Vad i första stycket sägs skall även gälla kyrkoherde, utom när fråga är om tillsättning av prästerlig tjänst i högre lönegrad.

Vad i första stycket sägs skall även gälla komminister, när fråga är om tillsättning av komminister-tjänst i annat pastorat. Minsta tiden skall dock vara tre år.

I bestämmelser som regeringen meddelar kan föreskrivas att domprost, kyrkoherde eller komminister, som ej innehaft den tjänst, till vilken han senast blivit utnämnd, viss minsta tid, ej utan regeringens tillstånd kan komma i fråga till annan prästerlig tjänst på grund av egen ansökan.

42 §³

I domkapitlets beslut i fråga om tillsättning av prästerlig tjänst må ändring sökas genom besvär hos Konungen.

Besvären skola hava inkommit till domkapitlet inom tre veckor från den dag, då beslutet tillkännagavs genom anslag i domkapitlets lokal.

Över beslut om förslag så ock över beslut om förord, som i 35 § sägs, eller om utnämning jämlikt 36 § må besvär anföras endast av sökande; dock må besvär över beslut, varigenom präst, som kallats att uppföras på förslag, förklarats obehörig därtill, anföras av den kallade och av röstberättigad.

Talan mot domkapitlets beslut enligt 40 och 41 §§ föres hos kammarrätten genom besvär. Talan mot annat beslut av domkapitlet i fråga om tillsättning av prästerlig tjänst föres hos regeringen genom besvär.

Besvärshandlingen skall hava inkommit inom tre veckor från den dag, då beslutet tillkännagavs genom anslag i domkapitlets lokal.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

² Senaste lydelse 1970: 755.

³ Senaste lydelse 1963: 500.

5 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1926: 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord

Härigenom föreskrives att lagen (1926: 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord skall upphöra att gälla dagen efter den, då denna lag enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

6 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1932: 465) om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen

Härigenom föreskrives att lagen (1932: 465) om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen skall upphöra att gälla dagen efter den, då denna lag enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Bilaga

Nr 7

Regeringens skrivelse till kyrkomötet med förslag till lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord, m. m.;

beslutad den 24 juli 1975.

Regeringen överlämnar till kyrkomötet bifogade utdrag av regeringsprotokollet för det yttrande som föredraganden hemställt om.

På regeringens vägnar

ERIC HOLMQVIST

HANS GUSTAFSSON

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord

dels att i 5, 6, 12, 13, 16, 21—23, 25, 26 och 28 §§ samt i punkterna 2, 3 och 5 i övergångsbestämmelserna ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 1—3, 9—11, 15, 17, 18, 24, 27, 31 och 32 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Med kyrklig jord förstås i denna lag löneboställe, prästgård, församlingskyrkas fastighet, prästlönefondsfastighet, kyrkofondsfastighet, domkyrkas fastighet och biskopsgård.

Kyrklig jord är fast egendom eller tomträtt.

2 §

Löneboställe är *fast egendom* vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräst i visst pastorat.

Prästgård är *fast egendom* på vilken tjänstebostad är anvisad åt församlingspräst. Är tjänstebostad ej längre anvisad på egendomen, blir egendomen löneboställe.

Församlingskyrkas fastighet är *fast egendom* vars avkastning är avsedd till församlingskyrkas behov.

Prästlönefondsfastighet är *fast egendom* som förvärvats för medel ur prästlönefonder från flera pastorat och vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräster i dessa pastorat.

Kyrkofondsfastighet är *fast egendom* vars avkastning tillföres kyrkofonden.

Löneboställe är *kyrklig jord* vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräst i visst pastorat.

Prästgård är *kyrklig jord* på vilken tjänstebostad är anvisad åt *ordinarie* församlingspräst i *anledning av att pastorat skall tillhandahålla sådan församlingspräst tjänstebostad enligt beslut som avses i 15 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader eller motsvarande äldre bestämmelser*. Är tjänstebostad ej längre anvisad på egendomen, blir egendomen löneboställe.

Församlingskyrkas fastighet är *kyrklig jord* vars avkastning är avsedd till församlingskyrkas behov.

Prästlönefondsfastighet är *kyrklig jord* som förvärvats för medel ur prästlönefonder från flera pastorat och vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräster i dessa pastorat.

Kyrkofondsfastighet är *kyrklig jord* vars avkastning tillföres kyrkofonden.

Nuvarande lydelse

Domkyrkas fastighet är *fast egendom* vars avkastning är avsedd till domkyrkas behov.

Biskopsgård är *fast egendom* på vilken tjänstebostad är anvisad åt biskop.

Föreslagen lydelse

Domkyrkas fastighet är *kyrklig jord* vars avkastning är avsedd till domkyrkas behov.

Biskopsgård är *kyrklig jord* på vilken tjänstebostad är anvisad åt biskop.

3 §

Bestämmelse i lag eller annan författning om fast egendom som tillhör staten är ej tillämplig på kyrklig jord.

Bestämmelse i lag eller annan författning om fast egendom *eller tomträtt* som tillhör staten är ej tillämplig på kyrklig jord.

9 §

Löneboställe, med undantag av tillhörande skog, och prästgård förvaltas av postoratet.

Församlingskyrkas fastighet förvaltas av församlingen.

Löneboställes skog, prästlönefondsfastighet, kyrkofondsfastighet, domkyrkas fastighet och biskopsgård förvaltas av stiftsnämnden. Lunds domkyrkas fastigheter förvaltas dock av ett särskilt domkyrkoråd.

Konungen kan efter framställning av den som förvaltar *fastigheten* besluta om förvaltning i annan ordning i fråga om viss sådan *fastighet* som avses i andra eller tredje stycket.

Regeringen kan efter framställning av den som förvaltar *den kyrkliga jorden* besluta om förvaltning i annan ordning i fråga om viss sådan *kyrklig jord* som avses i andra eller tredje stycket.

10 §

Om prästgård skall finnas, ankommer det på pastoratet att anordna prästgården. Pastoratet skall underhålla och vid behov nybygga husen på prästgården.

Pastoratet svarar för prästgårdens skötsel, i den mån detta ej enligt bestämmelser som Konungen meddelar eller enligt avtal ankommer på innehavaren av tjänstebostaden.

Skall pastorat enligt beslut som avses i 15 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader eller motsvarande äldre bestämmelser tillhandahålla ordinarie församlingspräst tjänstebostad och har i beslutet ej angetts att bostaden skall tillhandahållas på prästgård, ankommer det på pastoratet att avgöra om tjänstebostaden skall anvisas på prästgård.

11 §

Behövs ny prästgård, skall prästgården efter stiftsnämndens bestämmande läggas på löneboställe eller på annan *fast egendom* som pastoratet ställer till förfogande.

Om tjänstebostad är anvisad ordinarie församlingspräst på prästgård, ankommer det på pastoratet att anordna prästgården. Om pastoratet ej redan har prästgård, skall prästgården efter stiftsnämndens bestämmande läggas på löneboställe eller på annan *mark* som pastoratet ställer till förfogande. Detsamma gäller om pastoratet vill

Nuvarande lydelse

Kyrklig jord som avses i 14 § och som ej förvaltas av stiftsnämnd får av förvaltaren upplåtas på arrende för jordbruk endast på de arrendevillkor som boställsnämnden bestämmer.

Stiftsnämnden beslutar om upplåtelse av följande rättigheter i sådan kyrklig jord som avses i 14 § även om den ej förvaltas av stiftsnämnden, nämligen

1. upplåtelse av nyttjanderätt för församlingsändamål, kommunalt behov, bostadsbebyggelse, industri eller annat liknande ändamål,

2. upplåtelse av tomträtt,

3. upplåtelse av rätt till annan naturtillgång än vattenkraft,

4. upplåtelse av servitut.

Upplåtelse av rätt till vattenkraft på kyrklig jord som avses i 14 § beslutas av kammarkollegiet.

I ärende som rör naturreservat, naturminne eller bestämmelser till skydd för djurlivet företrädes kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden, om ej Konungen bestämmer annat.

Föreslagen lydelse

ersätta prästgård med annan prästgård.

Pastoratet skall underhålla och vid behov nybygga husen på prästgård. Pastoratet svarar för prästgårdens skötsel, i den mån detta ej enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt avtal ankommer på innehavaren av tjänstebostaden.

15 §

Kyrklig jord som avses i 14 § och som ej förvaltas av stiftsnämnd får av förvaltaren upplåtas på arrende för jordbruk endast på de arrendevillkor som boställsnämnden bestämmer. När arrendenämnd eller domstol behandlar fråga om vilka villkor för jordbruksarrende som skall gälla för sådan kyrklig jord företrädes den kyrkliga jorden av stiftsnämnden.

17 §

Stiftsnämnden företräder kyrklig jord som avses i 14 §, även om den ej förvaltas av stiftsnämnden, i ärende om upplåtelse av följande rättigheter, nämligen

1. upplåtelse av nyttjanderätt till mark för församlingsändamål, kommunalt behov, bostadsbebyggelse, industri eller annat liknande ändamål,

18 §

I ärende som rör upplåtelse av rätt till vattenkraft företrädes kyrklig jord som avses i 14 § av kammarkollegiet.

I ärende som rör ledningsrätt eller vägrätt företrädes kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden även om den ej förvaltas av stiftsnämnden. Detsamma gäller ärende som rör naturreservat, naturminne eller bestämmel-

Nuvarande lydelse

Tillstånd till försäljning eller byte av kyrklig jord får lämnas för att tillgodose bostadsbehovet i orten eller bildandet av lämpliga enheter för jordbruk eller skogsbruk eller för att främja annat liknande syfte. Tillstånd får också lämnas, när kyrklig jord i annat fall behövs för ändamål som avses i 1 § lagen (1917: 189) om expropriation eller när jorden på grund av särskilda omständigheter ej lämpligen bör behållas för sitt ändamål.

Tillstånd till avhändelse får lämnas endast om avhändelsen kan ske utan olägenhet för det allmänna och endast mot vederlag som motsvarar fastighetens värde med hänsyn särskilt till ortens pris och fastighetens avkastning.

Föreslagen lydelse

ser till skydd för djurlivet, om ej regeringen bestämmer annat.

24 §

Tillstånd till försäljning eller byte av kyrklig jord får lämnas för att tillgodose bostadsbehovet i orten eller bildandet av lämpliga enheter för jordbruk eller skogsbruk eller för att främja annat liknande syfte. Tillstånd får också lämnas, när kyrklig jord i annat fall behövs för ändamål som anges i 2 kap. expropriationslagen (1972: 719) eller när jorden på grund av särskilda omständigheter ej lämpligen bör behållas för sitt ändamål.

Tillstånd till avhändelse enligt första stycket får lämnas endast om avhändelsen kan ske utan olägenhet för det allmänna och endast mot vederlag som motsvarar fastighetens värde med hänsyn särskilt till ortens pris och fastighetens avkastning.

Om särskilda skäl föreligger, kan tillstånd ges till sådan försäljning eller sådant byte av kyrklig jord, varigenom denna erhåller natur av kyrklig jord av annat slag.

27 §

Medel som skall fonderas enligt 26 § och som härrör från löneboställe eller prästgård skall utgöra prästlönefond för pastoratet. Även annan fond vars avkastning är avsedd för avlöning åt församlingspräst utgör prästlönefond.

Prästlönefond förvaltas av pastoratet. Den skall göras räntebärande på sätt som föreskrives om omyndigs medel. Stiftsnämnden kan medge, att fondens tillgångar placeras på annat sätt enligt bestämmelser som meddelas av Konungen.

Av medel ur prästlönefonder från flera pastorat kan bildas prästlönejordsfond för inköp av prästlönefondsfastighet. Prästlönejordsfond förvaltas av stiftsnämnden.

Om inköp av fast egendom för medel ur prästlönefond eller präst-

Prästlönefond förvaltas av pastoratet. Den skall göras räntebärande på sätt som föreskrives om omyndigs medel. Stiftsnämnden kan medge, att fondens tillgångar placeras på annat sätt enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.

Om inköp av fast egendom eller förvärv av tomträtt för medel ur

Nuvarande lydelse

lönejordsfond meddelas bestämmelser av *Konungen*.

Föreslagen lydelse

prästlönefond eller prästlönejordsfond meddelas bestämmelser av *regeringen*.

31 §

Talan mot stiftsnämnds eller kammarkollegiets beslut enligt denna lag föres genom besvär hos *Konungen*. *Besvärshandlingen skall inges till den myndighet som meddelat beslutet.*

Mot stiftsnämnds beslut i fråga som fullföljts dit får talan föras endast om sådant är tillåtet enligt bestämmelser som meddelas av *Konungen*.

Talan mot stiftsnämnds eller kammarkollegiets beslut enligt denna lag föres genom besvär hos *regeringen*. *Talan mot beslut enligt 21 § om fördelning av vinst eller förlust som avses där föres dock genom besvär hos kammarrätten.*

Mot stiftsnämnds beslut i fråga som fullföljts dit får talan föras endast om sådant är tillåtet enligt bestämmelser som meddelas av *regeringen*.

32 §

Om domkyrkorådet i Lund meddelas bestämmelser av *Konungen*.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Om domkyrkorådet i Lund meddelas bestämmelser av *regeringen*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Besvär över beslut som har fattats före ikraftträdandet skall handläggas enligt de äldre bestämmelserna.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader**

Häri genom föreskrives i fråga om lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader

dels att punkten 6 i övergångsbestämmelserna skall upphöra att gälla,
dels att i 2, 4—6, 8, 10—12 och 15 §§ samt i punkt 8 i övergångsbestämmelserna ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att i 12 § ordet "statsdepartement" skall bytas ut mot "departement",

dels att 13 och 16 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

13 §

Pastorat kan få lån ur kyrkofonden för

Lån ur kyrkofonden kan lämnas för åtgärd som syftar till ratio-

Nuvarande lydelse

1. åtgärd som syftar till rationalisering av driften av löneboställe,

2. kostnad för löneboställe till följd av fastighetsbildningsförrättning eller företag enligt vattenlagen (1918: 523) eller lagen (1939: 608) om enskilda vägar.

Stiftsnämnd kan få upptaga lån ur kyrkofonden för motsvarande ändamål.

Närmare bestämmelser om lån ur kyrkofonden meddelas av Konungen.

Föreslagen lydelse

nalisering av driften av löneboställe eller prästlönefondsfastighet eller för sådant förvärv av jordbruksfastighet såsom löneboställe eller prästlönefondsfastighet, vilket syftar till rationalisering av det kyrkliga jordinnehavet i stiftet.

Kostnad för löneboställe eller prästlönefondsfastighet till följd av fastighetsbildningsförrättning eller företag enligt vattenlagen (1918: 523), lagen (1939: 608) om enskilda vägar eller anläggningslagen (1973: 1149) skall i fråga om möjlighet till lån vara likställd med kostnad för sådan rationaliseringsåtgärd som anges i första stycket.

Närmare bestämmelser om lån ur kyrkofonden meddelas av regeringen.

16 §

Närmare föreskrifter för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen.

Talan mot beslut i fråga om avräkning mellan pastorat och kyrkofond enligt 8—10 §§ föres genom besvär hos kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Besvär över beslut som har fattats före ikraftträdandet skall handläggas enligt de äldre bestämmelserna. Bestämmelserna i punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader gäller fortfarande i fråga om sådan ansökan som har kommit in till utbildningsdepartementet före ikraftträdandet.

3 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1963: 633) om biskopsval**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1963: 633) om biskopsval
dels att 20 § skall upphöra att gälla,
dels att i 1, 6, 9 och 19 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,
dels att 3 och 18 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Val av ärkebiskop förrättas dels i Uppsala stift av en valkorporation, som är sammansatt på sätt stadgas i 2 §, dels i övriga stift av domkapitlen, vart och ett såsom en valkorporation.

Nuvarande lydelse

I Uppsala stift ingå i valkorporationen därjämte dels präster, vilka vid tidpunkten för valet inneha tjänster såsom kyrkoherde i svensk församling i utlandet eller ock enligt förordnande uppehålla obesatta sådana tjänster, dels präst, som vid nämnda tidpunkt är anställd såsom direktor för svenska kyrkans missionsstyrelse eller svenska kyrkans diakonistyrelse eller såsom generalsekreterare vid svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse.

Föreslagen lydelse

I Uppsala stift ingå i valkorporationen därjämte dels präster, vilka vid tidpunkten för valet inneha tjänster såsom kyrkoherde i svensk församling i utlandet eller ock enligt förordnande uppehålla obesatta sådana tjänster, dels präst, som vid nämnda tidpunkt är anställd såsom direktor för svenska kyrkans missionsstyrelse eller svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete eller såsom generalsekreterare vid svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse eller svenska kyrkans diakoninämnd.

18 §

Besvär anföras hos *Konungen*. *Besvären skola* ingivas till *domkapitlet* och *hava inkommit dit* inom tre veckor från den dag förslaget blivit kungjort genom anslag.

Besvär anföras hos *kammarrätten*. *Besvärshandlingen skall ha kommit in* inom tre veckor från den dag förslaget blivit kungjort genom anslag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

4 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1957: 577) om prästval**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1957: 577) om prästval¹
dels att 44 § skall upphöra att gälla,
dels att i 1, 3—5, 10, 15, 19, 30, 31, 33, 35, 38 och 39 §§ samt i punkterna 4 och 5 i övergångsbestämmelserna ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",
dels att 7, 11 och 42 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 §

Särskilda villkor för behörighet äro

a) i fråga om domprost- eller kyrkoherdetjänst: att hava fyllt trettio år och att under minst tre år hava fullgjort prästerlig tjänstgöring inom svenska kyrkan;

b) i fråga om komminister-

I fråga om särskilda villkor för behörighet till tjänst som domprost, kyrkoherde eller komminister gälla de bestämmelser som regeringen meddelar.

¹ Senaste lydelse av 15, 19 och 33 §§ 1970: 755.

Nuvarande lydelse

tjänst: att under minst aderton månader hava fullgjort tjänstgöring som nyss sagts.

Från dessa behörighetsvillkor må dock Konungen medgiva undantag.

*Förelagen lydelse*11 §²

Domprost, som ej under minst fem år innehaft den tjänst till vilken han senast blivit utnämnd, må ej utan Konungens tillstånd på grund av egen ansökan komma i fråga till annan prästerlig tjänst.

Vad i första stycket sägs skall även gälla kyrkoherde, utom när fråga är om tillsättning av prästerlig tjänst i högre lönegrad.

Vad i första stycket sägs skall även gälla komminister, när fråga är om tillsättning av komminister-tjänst i annat pastorat. Minsta tiden skall dock vara tre år.

I bestämmelser som regeringen meddelar kan föreskrivas att domprost, kyrkoherde eller komminister, som ej innehaft den tjänst, till vilken han senast blivit utnämnd, viss minsta tid, ej utan regeringens tillstånd kan komma i fråga till annan prästerlig tjänst på grund av egen ansökan.

42 §³

I domkapitlets beslut i fråga om tillsättning av prästerlig tjänst må ändring sökas genom besvär hos Konungen

Besvären skola hava inkommit till domkapitlet inom tre veckor från den dag, då beslutet tillkännagavs genom anslag i domkapitlets lokal.

Över beslut om förslag så ock över beslut om förord, som i 35 § sägs, eller om utnämning jämlikt 36 § må besvär anföras endast av sökande; dock må besvär över beslut, varigenom präst, som kallats att uppföras på förslag, förklarats obehörig därtill, anföras av den kallade och av röstberättigad.

Talan mot domkapitlets beslut enligt 40 och 41 §§ föres hos kammarrätten genom besvär. Talan mot annat beslut av domkapitlet i fråga om tillsättning av prästerlig tjänst föres hos regeringen genom besvär.

Besvärshandlingen skall hava inkommit inom tre veckor från den dag, då beslutet tillkännagavs genom anslag i domkapitlets lokal.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

² Senaste lydelse 1970: 755.

³ Senaste lydelse 1963: 500.

5 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1926: 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord

Härigenom föreskrives att lagen (1926: 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord skall upphöra att gälla dagen efter den, då denna lag enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

6 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1932: 465) om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen

Härigenom föreskrives att lagen (1932: 465) om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen skall upphöra att gälla dagen efter den, då denna lag enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-07-24

Närvarande: statsrådet Holmqvist, ordförande, och stadsråden Aspling, Carlsson, Feldt, Gustafsson

Föredragande: statsrådet Gustafsson

Skrivelse till 1975 års allmänna kyrkomöte med förslag till lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord, m. m.

---

1 Inledning

Sedan den 1 januari 1972 gäller en helt ny lagstiftning på det kyrkligt ekonomiska området. Den omfattar lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord (FörvL) och lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader (KostnL) samt kungörelsen (1971: 860) om förvaltning av kyrklig jord (FörvK) och kungörelsen (1971: 861) om kyrkliga kostnader (KostnK).

Under tiden efter den 1 januari 1972 har i skilda sammanhang aktualiserats olika frågor om förtydliganden och kompletteringar av den nya lagstiftningen. Sålunda föreligger framställningar om ändringar i lagstiftningen från

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund (pastoratsförbundet) i skrivelse den 13 april 1972 angående placering av prästlönefondsmedel,

stiftsnämnden i Uppsala i skrivelse den 3 september 1974 angående översyn av lagstiftningen om förvaltning av kyrklig jord m. m.,

stiftsnämnden i Lund i skrivelse den 17 september 1974 angående ändring i FörvL,

stiftsnämnden i Lund i skrivelse den 17 december 1974 angående möjlighet för pastorat att erhålla lån ur prästlönefond för värdebeständig rationalisering på löneboställe och

pastoratsförbundet i skrivelse den 15 januari 1975 angående ändringar i FörvL.

Inom utbildningsdepartementet har vidare upprättats två promemorior med förslag till ändringar i samma lagstiftning, nämligen

promemorian (DsU 1974: 17) Förslag till vissa ändrade bestämmelser om förvaltning av kyrklig jord, m. m. (1974 års promemoria) och

promemorian (DsU 1975: 05) Församlings rätt till ersättning av kyrkofondsmedel för byggnadsvirke (1975 års promemoria).

Efter remiss har yttranden avgetts över skrivelsen den 17 september 1974 från stiftsnämnden i Lund av kammarkollegiet, stiftsnämnderna i Uppsala, Linköping, Skara, Västerås, Växjö och Göteborg, pastoratsförbundet och föreningen Sveriges jordbruksarrendatorer. Över övriga skrivelser och över departementspromemoriorna har yttranden efter remiss avgetts av kammarkollegiet, samtliga stiftsnämnder och pastoratsförbundet, i fråga om skrivelserna med undantag för det organ som gjort vederbörande framställning. Yttranden har dessutom avgetts av stiftsjägmästareföreningen över skrivelsen den 15 januari 1975 från pastoratsförbundet och över 1974 års promemoria.

Vissa av de frågor som berörs i skrivelserna och promemoriorna bör kunna behandlas utan hinder av pågående överläggningar om det framtida förhållandet mellan staten och svenska kyrkan. Detta gäller frågor om dels sådana förtydliganden som kan behövas för att nå de resultat som åsyftades med den nya lagstiftningen, dels vissa språkliga förtydliganden och dels vissa ändringar på grund av ny lagstiftning. Sådana frågor som skulle innefatta reformer av den aktuella lagstiftningen bör däremot inte föranleda någon åtgärd. I det följande kommer jag att behandla de frågor som således enligt min mening nu bör kunna föranleda ändringar i lagstiftningen. Jag behandlar därvid i princip först FörvL och tar då frågorna i den ordning som de bör föranleda ändringar och tillägg i lagens olika paragrafer. Därefter tar jag upp förslag om ändringar och tillägg i KostnL.

I ett särskilt avsnitt avser jag att behandla vissa frågor av mindre betydelse, däribland frågor om ändringar i lagen (1963: 633) om biskopsval och lagen (1957: 577) om prästval.

2 Ändringar och tillägg i lagarna om förvaltning av kyrklig jord och om kyrkliga kostnader

2.1 Tomträtt

FörvL avser endast fast egendom. På grund härav kan tomträtt aldrig få karaktär av kyrklig jord enligt lagen. Det är således inte möjligt för exempelvis ett storstadspastorat att anordna prästgård genom att förvärva en tomträtt. I 1974 års promemoria har därför föreslagits att FörvL ändras så, att detta blir möjligt. Förslaget har lämnats utan erinran i remissbehandlingen.

Även jag finner det lämpligt att tomträtt kan förvärfas som kyrklig jord. I FörvL bör därför anges att kyrklig jord är fast egendom eller tomträtt. En mening av denna innebörd bör föras in i 1 § som ett nytt

andra stycke. I övrigt krävs formella ändringar i 2, 3, 9 och 27 §§ FörvL.

2.2 Prästgård

Av framställningen från stiftsnämnden i Uppsala och yttranden däröver framgår, att viss osäkerhet råder om beslutsordningen i frågor rörande prästgård. Bl. a. har den uppfattningen kommit till uttryck, att bestämmelserna i 11 § FörvL förutsätter att fråga om behovet av ny prästgård skall prövas av regeringen.

Enligt 15 § KostnL ankommer det på regeringen att bestämma, om pastorat skall vara skyldigt att tillhandahålla tjänstebostad åt ordinarie församlingspräst. Beslut i detta hänseende, som har meddelats före den 1 januari 1972, gäller enligt 39 § KostnK även därefter tills regeringen förordnar annorlunda. Regeringen kan också föreskriva att tjänstebostad skall finnas i form av prästgård eller bostadslägenhet. Har detta senare inte skett, är det pastoratet självt som bestämmer, om tjänstebostad skall tillhandahållas på prästgård eller i bostadslägenhet på annan fastighet. Vill pastorat anordna ny prästgård, tillkommer det enligt 11 § FörvL stiftsnämnden att avgöra var den skall läggas.

Med anordnande av ny prästgård avses härvid anordnande av prästgård på plats där sådan inte tidigare har funnits. Fråga om exempelvis ett återuppförande av en nedbrunnen prästgårdsbyggnad på den gamla platsen behöver däremot inte underställas stiftsnämnden.

För att sammanhanget mellan de olika beslutsleden skall framstå klarare bör bestämmelserna om prästgård i 2, 10 och 11 §§ FörvL förtydligas. Av 2 § bör framgå att prästgård är kyrklig jord på vilken tjänstebostad är anvisad åt ordinarie församlingspräst i anledning av att pastorat har ålagts att, enligt 15 § KostnL eller motsvarande äldre bestämmelser, tillhandahålla sådan församlingspräst tjänstebostad. I 10 § FörvL bör anges att, om pastorat är skyldigt att tillhandahålla tjänstebostad, beslutar pastoratet självt om tjänstebostaden skall anvisas på prästgård eller i bostadslägenhet. Detta gäller dock endast om regeringen inte i sitt beslut har angett att tjänstebostaden skall tillhandahållas på prästgård. Skyldigheten att anordna prästgård, som nu följer av 10 §, bör föras över till 11 §. Denna bestämmelse bör tas först i paragrafen. Därefter bör de bestämmelser som nu finns i 11 § följa. Enligt dessa skall ny prästgård förläggas på löneboställe eller annan fast egenom. Beslut härom fattas av stiftsnämnden. I detta sammanhang bör i 11 § göras en ändring i anledning av vad jag föreslagit om tomträtt såsom kyrklig jord. I 11 § bör därutöver finnas de bestämmelser om skyldighet att underhålla och nybygga husen på prästgård samt om skötsel som nu står i 10 §.

2.3 Talerätt för stiftsnämnd vid arrendenämnd och domstol

Av 15 § FörvL följer att jordbruk på löneställe, församlingskyrkas fastighet eller Lunds domkyrkas fastighet inte får upplåtas på arrende annat än på de arrendevillkor som boställsnämnden har bestämt. Själva arrendeavtalet ingås emellertid mellan pastoratet, församlingen resp. det särskilda domkyrkorådet för Lunds domkyrkas fastigheter och arrendatorn. Vid bestämmande av arrendevillkoren skall boställsnämnden beakta den i 14 § FörvL angivna grundsatsen att förvaltningen av den kyrkliga jorden skall inriktas på att egendomens avkastningsförmåga skall tillgodogöras på ekonomiskt bästa sätt. Arrendet skall således bestämmas till det belopp som är skäligt med hänsyn till jordbrukets storlek och kvalitet. Med inkomsterna från sina prästlönetillgångar, dvs. bl. a. från ev. löneboställen, skall pastoratet bestrida avlöningsförmåner åt församlingspräster (6 § KostnL). Om dessa inkomster och ett belopp som motsvarar viss utdebitering av församlingsskatt inte täcker kostnaderna för avlöningsförmånerna får pastoratet tillskott ur kyrkofonden (8 § KostnL). Arrendets storlek är således av betydelse inte bara för det berörda pastoratet.

Förvaltare av löneboställes jordbruk, pastoratet, som är missnöjd med boställsnämnds beslut om arrendevillkor kan föra talan mot beslutet hos stiftsnämnden.

Arrendator som inte vill godta arrendevillkor kan vända sig till arrendeämnd. I skrivelsen den 17 september 1974 redogör stiftsnämnden i Lund för ett fall där detta skett. I ärendet hade pastorat och arrendator vid arrendenämnden förlikts om ett lägre arrende än det boställsnämnden hade bestämt. Arrendenämnden fastställde därefter denna förlikning. Stiftsnämnden överklagade då arrendenämndens beslut, först till tingsrätten och därefter till hovrätten. Dessa domstolar fann emellertid att stiftsnämnd inte har talerätt i sådant ärende. Stiftsnämnden i Lund finner det därför angeläget att FörvL ändras så, att stiftsnämnd får föra talan för kyrklig jord i mål om arrendevillkor. Sedan stiftsnämnden fullföljt talan även mot hovrättens beslut har numera också högsta domstolen funnit att stiftsnämnden saknar talerätt.

Framställningen från stiftsnämnden i Lund tillstyrks av de stiftsnämnder som yttrat sig däröver utom av *stiftsnämnden i Västerås*. Den sist nämnda stiftsnämnden anser att pastoraten numera är medvetna om det nödvändiga i att få ut marknadsmässiga arrenden för boställena och att det är viktigt att pastoraten får känna ansvaret för förvaltningen av dessa. *Pastoratsförbundet* anser att förarbetena till den nya lagstiftningen inte ger stöd för att stiftsnämnd bör ha talerätt. *Föreningen Sveriges jordbruksarrendatorer* anser att nuvarande läge är uppenbart otillfredsställande. Föreningen anser att beslutanderätten bör ligga hos boställsnämnderna som har den största sakkunskapen i fråga om jordbruksskötsel.

Det är viktigt att enhetliga arrendeförhållanden och därmed också enhetlig arrendesättning gäller för alla slag av kyrklig jord. I boställsnämnderna finns särskild sakkunskap i fråga om jordbruksskötsel. Det var därför naturligt att i den nya lagstiftningen anförtro boställsnämnderna att fastställa arrendevillkoren på jordägarsidan (jfr prop. 1970: 168 s. 124). Bestämmelserna härom avsågs också innefatta en rätt för boställsnämnderna att vid tvist om arrendevillkoren företräda upplåtaren.

Det torde inte vara lämpligt att i detta sammanhang överväga en ändring som ger förvaltarna rätt att utan medverkan av boställsnämnd bestämma arrendevillkoren. Däremot bör nu i förtydligande syfte 15 § FörvL kompletteras med en uttrycklig bestämmelse om vem som företräder den kyrkliga jorden inför arrendenämnd och domstol i frågor om vilka arrendevillkor som skall gälla. Av praktiska skäl bör uppgiften anförtros stiftsnämnderna. Dessa har tillgång till den personal och de resurser i övrigt som krävs. Jag utgår från som självfallet att stiftsnämnderna därvid samarbetar med boställsnämnderna och förvaltarna i alla frågor som rör arrendevillkor.

2.4 Bestämmelserna i 17 och 18 §§ FörvL

Enligt 17 § FörvL beslutar stiftsnämnden om vissa upplåtelser på kyrklig jord. Upplåtelse av rätt till vattenkraft på kyrklig jord beslutas vidare enligt 18 § första stycket av kammarkollegiet. I fråga om sådana upplåtelser skall den kyrkliga jorden vid domstol alltid företrädas av den myndighet som beslutar om upplåtelsen, dvs. stiftsnämnden resp. kammarkollegiet. Som jag nyss har anfört (avsnitt 2.3) bör för tydlighetens skull göras ett tillägg i 15 § av innebörd att stiftsnämnd skall föra talan vid arrendenämnd och domstol i vissa ärenden. För tydlighetens skull bör en motsvarande ändring ske i 17 § och 18 § första stycket. I dessa paragrafer bör anges att i ärenden som rör där nämnda upplåtelser företräds den kyrkliga jorden av stiftsnämnden resp. kammarkollegiet.

Enligt 17 § 1 beslutar stiftsnämnd om upplåtelse av nyttjanderätt i vissa slag av kyrklig jord för församlingsändamål, kommunalt behov, bostadsbebyggelse, industri eller annat liknande ändamål. Av stiftsnämndens i Uppsala framställning och yttrandena däröver framgår, att viss osäkerhet råder om vilka nyttjanderättsupplåtelser som omfattas av denna bestämmelse. Vissa remissinstanser anser att det efter ordalagen skulle ankomma på stiftsnämnden t. ex. att besluta om uthyrning till församling av hus som tidigare tillhört prästgård för något församlingens ändamål. Vidare har uttrycket "upplåtelse av nyttjanderätt för — — — — bostadsbebyggelse" på sina håll tolkats så, att stiftsnämnden skulle ha rätt att besluta även om hyresupplåtelse till enskild person av exempelvis en övertalig prästgård eller en f. d. arrendatorsbostad.

Avsikten med bestämmelserna i 17 § har emellertid aldrig varit att reglera hyresupplåtelser av något slag. För att i fortsättningen undvika missförstånd bör bestämmelsen förtydligas. Det kan lämpligen ske genom att efter orden "upplåtelse av nyttjanderätt" tas in orden "till mark".

I 18 § andra stycket föreskrivs att i ärenden som rör naturreservat, naturminne eller bestämmelser till skydd för djurlivet företräds kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden. I fråga om ett par nya tvångsrätter, nämligen ledningsrätt enligt den nyligen tillkomna ledningsrättslagen (1973: 1144) och vägrätt enligt väglagen (1971: 948), är det — såsom stiftsnämnden i Lund framhållit — motiverat att i FörvL uttryckligen ange att den kyrkliga jorden företräds av stiftsnämnden. Det kan lämpligen ske genom att dessa tvångsrätter nämns i 18 § andra stycket. I paragrafen bör också göras ett förtydligande av formell karaktär.

2.5 Vidgad möjlighet att föra över ett slag av kyrklig jord till annat slag av kyrklig jord samt lån ur kyrkofonden för inköp av självständig brukningsenhet

Enligt 24 § FörvL får tillstånd till försäljning eller byte av kyrklig jord lämnas endast i vissa där angivna fall. Vidare gäller enligt 13 § KostnL att pastorat kan få lån ur kyrkofonden för åtgärd som syftar till rationalisering av driften på löneboställe samt i övrigt i tre särskilda fall som inte är av intresse i detta sammanhang. Behov av ändringar i dessa två angivna paragrafer i FörvL resp. KostnL aktualiserades i ett praktiskt fall en kort tid efter det att den nya lagstiftningen hade trätt i kraft.

I det angivna fallet var förhållandena i korthet följande. Stiftsnämnden i Karlstads stift fick möjlighet att förvärva ett större fastighetskomplex. Avsikten var att finansiera köpesumman om 18 milj. kr. dels genom att från olika pastorats prästlönefonder tillskötts 3,2 milj. kr., dels genom att lån upptogs från kyrkofonden om ca 8 milj. kr. och dels slutligen genom att kyrkofonden själv deltog i köpet med ett belopp om ca 6,8 milj. kr. Tanken var att lånen från kyrkofonden skulle avlösas alltefter det pastoraten kunde sälja löneboställena som inte var rationella brukningsenheter.

Bestämmelserna i 13 § KostnL medger emellertid inte att lån får utgå för annat än köp som syftar till rationalisering av driften av ett redan befintligt löneboställe. Det är alltså möjligt med nuvarande bestämmelse att få lån för köp av ytterligare mark till ett boställe men däremot inte att få lån för köp av ett rationellt jordbruk i stället för ett eller flera orationella löneboställen. I 1974 års promemoria har denna fråga tagits upp. Där föreslås att lånemöjligheten skall utökas till att även avse köp av självständig brukningsenhet. Förslaget har tillstyrkts under remissbehandlingen.

Ett av de viktigaste motiven för den nya lagstiftningen var att underlätta strukturrationaliseringen av den kyrkliga jorden. För att åstadkomma en effektiv strukturrationalisering krävs att olönsamma löneboställen kan ersättas av lönsamma sådana eller av prästlönefondsfastigheter. I den mån pastorat inte omedelbart kan tillskjuta de medel som behövs för förvärvet av den nya brukningsenheten, bör pastoratet ha möjlighet att få lån från kyrkofonden. Detta bör gälla oavsett om den nya brukningsenheten är avsedd att bli löneboställe eller prästlönefondsfastighet. För rätt till lån måste krävas att den nya brukningsenheten i sig är en rationell brukningsenhet och att förvärvet av den syftar till en rationalisering av det kyrkliga jordinnehavet i stiftet. Om den förvärvas innan det varit möjligt att sälja ett olönsamt löneboställe, måste krävas att köpet sker i syfte att när det gamla lönebostället kan säljas helt eller delvis lyfta av lånet från kyrkofonden. Den utökade lånemöjligheten bör föranleda ändring i 13 § KostnL. I denna paragraf bör i fortsättningen i första stycket anges att lån kan lämnas ur kyrkofonden för åtgärd som syftar till rationalisering av driften av löneboställe eller prästlönefondsfastighet eller för sådant förvärv av jordbruksfastighet såsom löneboställe eller prästlönefondsfastighet, vilket syftar till rationalisering av det kyrkliga jordinnehavet i stiftet. Denna skrivning täcker även nuvarande andra stycket, vilket följaktligen kan utgå. Med jordbruksfastighet avses fastighet som är taxerad som jordbruksfastighet. Det bör således vara möjligt att få lån för t. ex. förvärv av rena skogsfastigheter. Som redan framhölls i 1970 års proposition (prop. 1970: 168 s. 130) bör det inte komma i fråga att använda fondmedel eller låne-medel för att i rent kapitalplaceringsyfte göra s. k. punktköp av jordbruks- och skogsbruksfastigheter som på sikt inte är bärkraftiga.

Som jag tidigare har angett får enligt 24 § FörvL tillstånd till försäljning eller byte av kyrklig jord lämnas endast i vissa fall. I det angivna fallet från Karlstads stift köptes fastighetskomplexet trots att det inte var möjligt att få lån ur kyrkofonden. Köpet möjliggjordes genom att kyrkofonden trädde in som köpare inte endast till egendom värd 6,8 milj. kr. utan även till den del av förvärvet till vilket den ursprungliga avsikten var att ta upp lån ur kyrkofonden på 8 milj. kr. Avsikten var att efter hand föra över denna del av fastighetskomplexet till pastoraten i stiftet. Detta är emellertid inte möjligt med stöd av nuvarande regler i 24 § FörvL om försäljning och byte av kyrklig jord. Enligt min mening bör det, om särskilda skäl föreligger, — vilket får anses vara fallet i det aktuella fastighetsförvärvet i Karlstads stift — vara möjligt att tillåta sådan försäljning eller sådant byte varigenom kyrklig jord av visst slag erhåller natur av kyrklig jord av annat slag. Bestämmelser här om bör föras in som ett nytt tredje stycke i 24 § FörvL. Genom att ett nytt stycke förs in i 24 § krävs även en formell ändring i nuvarande andra stycket. Vidare bör i första stycket göras en formell ändring i anledning av att en ny expropriationslag tillkommit 1972.

2.6 Viss fråga om användning av prästlönefondsmedel

Enligt 27 § FörvL skall prästlönefond göras räntebärande på sätt som föreskrivs om omyndigs medel. Stiftsnämnden kan emellertid enligt samma paragraf medge, att fondens tillgångar placeras på annat sätt enligt bestämmelser som Konungen meddelar. Enligt 87 och 88 §§ FörvK kan sådan placering av medel ur prästlönefond ske i den formen att medlen används för att bekosta annan värdebeständig rationalisering på pastorats löneboställe än inköp av fastighet. Frågan om vilka investeringar som skall anses uppfylla kravet på värdebeständighet har aktualiserats i olika sammanhang efter den 1 januari 1972. Bl. a. har frågorna behandlats i vissa av de skrivelser som jag tidigare har redovisat. I diskussionen har under hänvisning till 57 § FörvK hävdats att varje nybyggnad eller väsentlig ombyggnad skulle uppfylla kravet på värdebeständighet. Detta är självfallet inte riktigt, vilket framgår bl. a. av 27 § FörvL och 87 § FörvK. Enligt dessa bestämmelser skall nämligen medel ur prästlönefond få användas endast i den mån fråga är om placering. Vidare framgår av 87 § andra stycket FörvK att medel ur prästlönefond får användas för värdebeständig rationalisering endast om rationaliseringen leder till att den kyrkliga jorden och fonderna tillsamman tagna tillgodogörs på ett bättre ekonomiskt sätt. För att undanröja varje tvekan om innebörden av begreppet värdebeständig rationalisering har regeringen tidigare denna dag beslutat om viss ändring av 57 § FörvK.

Stiftsnämnden i Lund och pastoratsförbundet har föreslagit en rätt att få låna medel ur prästlönefond. En sådan regel kräver som kammarkollegiet påpekat en närmare utredning.

2.7 Besvärshandlingarna i FörvL

Enligt 12 § förvaltningslagen (1971: 290) skall besvärshandling ges in till den myndighet som har att pröva besvären. Förvaltningslagen gäller om inte regeringen eller riksdagen har meddelat andra bestämmelser i lag eller annan författning. Av 31 § FörvL följer att besvärshandlingen skall ges in till den myndighet som har meddelat beslutet. Någon anledning att ha en särskild avvikande besvärregel i FörvL finns inte. Med hänsyn härtill bör den nuvarande bestämmelsen i 31 § första stycket FörvL om var besvärshandling skall ges in utgå.

Besvär mot beslut i ärende enligt FörvL och FörvK får i den mån talan kan fullföljas till högsta instans föras hos regeringen. Fråga om fördelning av vinst eller förlust på stiftsnämndens förvaltning av boställsskogen i stiftet och av prästlönefondsfastighet är av teknisk natur. Besvär över beslut i sådan fråga bör därför inte prövas av regeringen utan i stället av kammarrätt och regeringsrätt. En bestämmelse härom bör tas in i 31 § FörvL. Även frågor om beräkning av pastorats andel

i boställsskogen och prästlönefondsfastighet bör i sista instans prövas av regeringsrätten. Detta kräver en ändring i 110 § FörvK.

2.8 Tillämpningsföreskrifter

Enligt 32 § FörvL meddelas föreskrifter för tillämpningen av lagen av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Regeringen har emellertid rätt att meddela verkställighetsföreskrifter till lag utan att detta särskilt anges i lagen. Med hänsyn härtill kan bestämmelsen härom i 32 § utgå.

Detsamma gäller i fråga om motsvarande bestämmelse i 16 § KostnL.

2.9 Besvär över beslut i ärende om avräkning mellan pastorat och kyrkofond

Beslut om avräkning mellan pastorat och kyrkofond fattas av stiftsnämnden eller, i fråga om Stockholms stift, av kammarkollegiet (17 § KostnK). Sådant beslut kan överklagas genom besvär till regeringen (jfr instruktionen (1971: 862) för stiftsnämnderna resp. instruktionen (1972: 643) för kammarkollegiet samt 18 § allmänna verksstadgan (1965: 600). Frågor om avräkning är emellertid främst av teknisk natur. Att pröva besvär i sådan fråga bör därför — liksom besvär i ärenden om fördelning av vinst eller förlust på stiftsnämndens förvaltning av boställsskogen och prästlönefondsfastighet (avsnitt 2.7) — ankomma på kammarrätten och regeringsrätten. Bestämmelse om sådan besvärsordning bör tas in i KostnL. Som jag nyss har anfört (avsnitt 2.8) bör bestämmelsen i 16 § KostnL utgå. Den nya besvärsbestämmelsen bör kunna tas in i dess ställe.

2.10 Vissa församlingars rätt till ersättning ur kyrkofonden för visst byggnadsvirke

Enligt KostnL (punkt 6 i övergångsbestämmelserna) har vissa församlingar en viss rätt till ersättning ur kyrkofonden som kompensation för att de genom införandet av KostnL förlorat en tidigare naturaförmån som avsåg rätt att under vissa förutsättningar ur löneboställes skog ta ut visst virke för byggnad och underhåll av bl. a. kyrka.

I 1975 års promemoria föreslås att denna rätt skall upphöra.

2.10.1 Gällande rätt

Punkten 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL avser de församlingar som enligt 55 § ecklesiastik boställsordning (1932: 400) (EBO) hade rätt att ur löneboställes skog få ta ut det virke som behövdes för att bygga och underhålla kyrka, kapell och klockstapel samt inhägnad kring kyrkogård. Punkten 6 ger berörda församlingar rätt till kontant ersättning ur kyrkofonden i stället för rätten att tillgodogöra sig nämnda naturaförmån, vilken förmån upphörde när KostnL infördes. Vida-

re föreskrivs i punkt 6 att ärenden om ersättning ur kyrkofonden skall handläggas enligt bestämmelser som Kungl. Maj:t meddelar.

Enligt 55 § EBO hade församling, som jag nyss angav, kvar tidigare rätt att ur löneboställes skog få ta ut det virke som behövdes för att bygga och underhålla kyrka, kapell och klockstapel samt inhägnad kring kyrkogård. Denna rätt gällde endast om och i den utsträckning som det fanns avverkningsbart virke, sedan boställets husbehov och pastoratets behov av virke till prästgård och inhägnad kring prästgård tillgodosetts.

Bestämmelserna i punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL om rätt till ersättning ur kyrkofonden för att vissa församlingar genom införandet av KostnL förlorat en tidigare förmån att ur löneboställes skog ta ut visst virke saknade motsvarighet i Kungl. Maj:ts skrivelse till 1970 års kyrkomöte (skr 1970: 4) med förslag till lag om förvaltning av kyrklig jord, m. m. Sådan motsvarighet finns inte heller i 1960 års ecklesiastika boställsutrednings betänkande (SOU 1968: 12) Förvaltningen av kyrklig jord m. m. som låg till grund för förslagen i nämnda skrivelse. Bestämmelserna infördes av kyrkomötet utan föregående behandling i berört utskott.

I prop. (1970: 168) till riksdagen med förslag till lag om förvaltning av kyrklig jord, m. m., som avlämnades efter det att kyrkomötet fattat sitt beslut, berörde föredragande statsrådet den av kyrkomötet införda övergångsbestämmelsen. Statsrådet fann — liksom tidigare 1960 års ecklesiastika boställsutredning (SOU 1968: 12 s. 90) — att 55 § EBO speglade en äldre tids hushållning och anförde.

I dagens samhälle torde de i paragrafen nämnda virkesuttagen förekomma endast i mycket begränsad omfattning. Den ersättning ur kyrkofonden som kan komma i fråga med den av kyrkomötet antagna övergångsbestämmelsen kan dessutom endast avse den beräknade nettovinst som församlingen kunnat erhålla genom att utnyttja löneboställes skog. Vid beräkandet av denna nettovinst måste hänsyn tas till å ena sidan vad det i det aktuella fallet faktiskt kostat församlingen att köpa erforderligt virke i färdigt skick och å andra sidan samtliga utgifter som församlingen skulle ha haft för att genom avverkning i löneboställets skog, genom transport och bearbetning m. m. få fram samma mängd färdigt virke. I den mån någon beräknad nettovinst i här angiven mening uppkommer torde den i allmänhet bli tämligen obetydlig. Det är inte heller säkert att hela den beräknade nettovinsten skall utgå ur kyrkofonden enligt kyrkomötets beslut. Det är nämligen att märka att den rätt till virke, som enligt kyrkomötets beslut skall kompenseras med kyrkofondsmedel, inte är ovillkorlig. Den gäller endast i den mån den avverkningsbara virkesmängden i löneboställes skog lämnar tillgång därtill, sedan löneboställets husbehov och pastoratets behov av byggnads- och hägnadsvirke för prästgård tillgodosetts. Det administrativa arbete som kommer att behövas för att avgöra om ersättning skall utgå eller inte torde komma att bli mycket större än som kan anses rimligt med hänsyn till ärendenas ekonomiska betydelse. Särskilt bedömningen av om och i vad mån löneboställes skog innehåller en

tillräckligt stor avverkningsbar virkesmängd torde bli ytterligt besvärlig. Vad i 55 § ecklesiastik boställsordning sägs om löneboställes avverkningsbara virkesmängd kan därvid inte tillämpas bokstavligen, eftersom förslaget till lag om förvaltning av kyrklig jord bygger på att samtliga löneboställen i ett stift förvaltas gemensamt och att vinst eller förlust av förvaltningen fördelas mellan pastoraten efter andelstal oavsett om avverkningen under året skett på ett visst pastorats fastigheter eller ej. Mot denna bakgrund torde det vara riktigast att tillämpa den av kyrkomötet antagna övergångsbestämmelsen så att vad ett pastorat för ett visst år får ut som vinst för ett visst löneboställe anses utgöra det ekonomiska nettovärdet av löneboställets avverkningsbara virkesmängd. Från nämnda nettovärde skall därefter dras av värdet av löneboställets husbehov och av pastoratets behov av byggnads- och hägnadsvirke för prästgård. Värdet av dessa förmåner måste därvid beräknas enligt äldre ordning, eftersom sådana förmåner inte skall finnas enligt förslaget till lag om förvaltning av kyrklig jord.

Statsrådet ansåg, att punkt 6 i övergångsbestämmelserna skulle komma att leda till betydande tillämpningssvårigheter. Den kunde dock inte väntas få någon nämnvärd praktisk betydelse. Mot denna bakgrund och då det fick anses väsentligt att lagförslagen i övrigt genomfördes hade statsrådet ingen erinran mot att punkt 6 godtogs. Statsrådet betonade emellertid samtidigt vikten av att tillämpningen noga följdes så att frågan vid behov kunde tas upp till förnyad prövning. Riksdagen hade inte någon erinran mot vad statsrådet uttalat.

2.10.2 Förslag till bestämmelser för handläggningen av ärenden om församlings rätt till ersättning ur kyrkofonden för visst byggnadsvirke

I en promemoria, den 20 december 1971 (1971 års promemoria), framlade en särskilt tillkallad utredningsman förslag om handläggningen av ärenden om församlings rätt till ersättning av kyrkofondsmedel för byggnadsvirke.

Förutsättningarna för att en församling skall ha rätt till ersättning ur kyrkofonden för den förlorade naturaförmånen bör enligt promemorian kunna sammanfattas i tre punkter, nämligen: 1. De byggnadsarbeten det gäller skall avse byggande eller underhåll av kyrka, kapell, klockstapel eller hägnad kring kyrkogård. Arbetena skall utföras i trä eller åtminstone vara av beskaffenhet att de med hänsyn till byggnadens karaktär, gängse byggnadsskick och förhållandena på orten hade kunnat utföras i trä. 2. Det skall finnas boställsskog från vilken församlingen enligt äldre rätt skulle ha varit berättigad att uttaga kyrkobyggnadsvirke. 3. På ifrågavarande skogsmark skall vid det aktuella tillfället finnas virke på rot av de dimensioner, den sort och kvalitet som skäligen beräknas åtgå för byggnadsföretaget. Endast i den utsträckning så är fallet äger församlingen åtnjuta ersättning ur kyrkofonden. Finns endast en mindre del av det virke som beräknas åtgå, äger församlingen sålunda endast utfå ersättning motsvarande rotvärdet av den delen.

Enligt promemorian behöver, när fråga om rätt till ersättning ur kyrkofonden aktualiseras, hänsyn inte tas till löneboställes husbehov av byggnads- och hägnadsvirke, eftersom bestämmelserna i 55 § EBO och 10 § lagen (1932: 404) om kyrkofond upphävts genom bl. a. införandet av KostnL.

2.10.3 Remissyttranden över förslaget till bestämmelser för handläggningen av ärenden om församlings rätt till ersättning ur kyrkofonden för visst byggnadsvirke

Över den av utredningsmannen avgivna promemorian avgavs, efter remiss, yttranden av kammarkollegiet, statskontoret, samtliga stiftsnämnder samt Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund.

Beträffande den av utredningsmannen angivna förutsättningen att det skall finnas boställsskog från vilken församlingen skulle ha varit berättigad att uttaga virke anmärker några stiftsnämnder, att den nya FörvL till stor del tillkommit för att lämna möjlighet till rationalisering. Därvid kommer pastoraten i stor utsträckning att avhända sig sina boställen för att i stället få andelar i prästlönefondsfastigheter. Fråga uppstår då om rätten till virke bör flyttas över till att gälla andel i sådan fastighet, om denna andel har förvärvats för medel som influiter genom avyttring av boställe varifrån församling haft rätt till byggnadsvirke.

Mot det tredje av utredningsmannen angivna villkoret anmärker ett flertal remissinstanser att det är mindre väl förenligt med de nya reglerna för förvaltningen av boställsskog. Kammarkollegiet och statskontoret erinrar sålunda om föredragande statsrådets uttalande, att vad i 55 § EBO sägs om löneboställes avverkningsbara virkesmängd efter den nya lagstiftningens genomförande inte längre kan tillämpas bokstavligt. Flertalet stiftsnämnder gör liknande påpekanden om den nya förvaltningsordningens konsekvenser. Det framhålls att utvecklingen med all sannolikhet kommer att leda till en koncentration av avverkningarna på kyrkans skogar, innebärande att åtminstone på smärre löneboställen den äldre skogen eller stora delar av densamma kommer att avverkas i ett sammanhang. Detta kan medföra att vissa församlingar under rätt långa perioder inte kan få ersättning för byggnadsvirke, om de angivna kraven skall upprätthållas. Samma sak kan inträffa, om skogsmark av naturvårdsskäl har undantagits från avverkning. Ersättningsrätten bör därför inte anknytas till den aktuella virkestillgången utan till de naturliga förutsättningarna för virkesproduktion på den ifrågavarande skogsmarken. En stiftsnämnd anser att detta kan uttryckas så, att på skogsmarken skall finnas skogliga förutsättningar för produktion av virke av de dimensioner, den sort och kvalitet som skäligen beräknas åtgå för byggnadsföretaget. En stiftsnämnd vill utforma villkoren så, att det löneboställe till vilket ersättningskravet i det särskilda fallet hänförs sig skall vara av den omfattningen och ha sådana förutsättningar till skogs-

produktion, att ifrågavarande virkeskvantiteter kan produceras under viss tidsperiod, t. ex. fem eller tio år, om normalskog förekommer på bostället.

2.10.4 1975 års promemoria

I 1975 års promemoria tas frågan om den i övergångsbestämmelsen angivna ersättningsrätten upp till fortsatt behandling. Det framhålls att den 1971 gjorda utredningen och remissyttrandena däröver bestyrker riktigheten av den i 1970 års proposition av föredragande statsrådet gjorda bedömningen att bestämmelsen skulle komma att leda till betydande tillämpningssvårigheter.

Till väsentlig del beror, enligt 1975 års promemoria, svårigheterna på den omläggning av den kyrkliga jordförvaltningen som 1970 års lagstiftning innebar. Enligt FörvL skall skogen på samtliga löneboställen i ett stift förvaltas gemensamt och vinst eller förlust på varje års förvaltning fördelas mellan pastoraten efter andelstal, oavsett på vilka boställen skogsavverkning skett under året. Med en sådan ordning är det mindre väl förenligt att låta rätten till ersättning enligt övergångsbestämmelsen bli beroende av den avverkningsbara virkesmängden på ett visst boställe vid den tidpunkt då ersättningsanspråket framställs. Såsom föredragande statsrådet framhöll kan därför 55 § EBO i detta hänseende inte tillämpas bokstavligen — i varje fall inte utan uppenbara orättvisor som följd. Å andra sidan kan anmärkningar riktas också mot den anvisade lösningen, dvs. att tillämpa övergångsbestämmelsen så att vad ett pastorat för visst år får ut som vinst för ett visst löneboställe anses utgöra det ekonomiska värdet av löneboställets avverkningsbara virkesmängd. Bl. a. förefaller begränsningen till ett års andel i vinsten godtycklig med hänsyn till att behov av virke för kyrkobyggnadsändamål i allmänhet inte lär uppkomma varje år. Om ersättningsrätten, såsom ett flertal stiftsnämnder föreslår, i stället görs beroende av de skogliga förutsättningarna för virkesproduktion på det boställe där församlingen tidigare haft rätt till virkesuttag enligt 55 § EBO, kan det kanske i vissa fall vara uppenbart att man alltid kan räkna med tillgång till virke för kyrkobyggnadsändamål i den omfattning som över huvud kan komma i fråga. Om så inte är fallet, kommer man emellertid genast in på svårigheter. Det blir då nödvändigt att låta bedömningen avse förutsättningarna för produktion av just den mängd virke av viss beskaffenhet som behövs för det ifrågavarande arbetet och att därvid även räkna med en tidsfaktor, exempelvis så att virket skall kunna produceras under en tidrymd av högst fem eller tio år eller under en tid motsvarande träarbetenas beräknade livslängd. Om församlingen erhåller den begärda ersättningen och sedan begär ersättning för virke till ytterligare byggnadsarbeten innan tiden gått till ända, måste hänsyn tas till att produktionskapaciteten så att säga graveras av det tidigare ersättningsbeslutet.

Enligt promemorian är en annan i detta sammanhang viktig sida av 1970 års förvaltningsreform inriktningen på strukturrationalisering av den kyrkliga jorden. Behovet av en sådan rationalisering understryks mycket starkt i förarbetena. Det kan förutses att smärre, olönsamma boställen i stor utsträckning kommer att försäljas och ersättas med större, bärkraftiga enheter, framför allt skogsfastigheter. Ofta torde sådana fastigheter komma att förvärfvas för medel, tillskjutna av flera pastorat, och alltså få karaktär av prästlönefondsfastigheter. I några stift har redan betydande förändringar i fastighetsbeståndet åstadkommits på detta sätt. Ett statiskt betraktelsesätt, som utgår från att de sedan gammalt förefintliga löneboställena kommer att finnas också i framtiden, är alltså verklighetsfrämmande. Frågan är då hur tillämpningen av ifrågavarande övergångsbestämmelse skall kunna anpassas till mer eller mindre omvälvande förändringar i fastighetsbeståndet. Några stiftsnämnder har i sina yttranden över promemorian med förslag till handläggningsordning fäst uppmärksamheten på problemet, dock utan att anvisa någon lösning.

Ett alternativ är enligt 1975 års promemoria att bedöma tillgången till virke för viss församlings kyrkobyggnadsbehov med hänsyn till de prästlönetillgångar i form av skog — alltså skog till löneboställen eller prästlönefondsfastigheter — som finns när församlingen gör anspråk på ersättning. Om ett löneboställe, där församlingen enligt den gamla ordningen haft rätt till virkesuttag, blivit sålt och köpeskillingen använts till inköp av annat löneboställe för samma pastorat eller tillsammans med tillskott från andra pastorat använts till förvärfv av prästlönefondsfastighet, bör enligt detta alternativ skogen på det nya lönebostället resp. på prästlönefondsfastigheten kunna utgöra grundval för ersättning. Detta bör dock knappast gälla om försäljningen skett före den nya lagstiftningens ikraftträdande och inköpet av den nya fastigheten först efter denna tidpunkt. I sådant fall har ju församlingen vid tiden för ikraftträdandet inte kunnat åberopa någon rätt till virkesuttag för kyrkobyggnad. Om köpeskillingen för ett försålt löneboställe inte investerats i annan fast egendom utan fortfarande förvaltas som prästlönefond, skulle enligt ifrågavarande alternativ den rätt, som en församling kan ha haft att ta kyrkobyggnadsvirke på bostället, oavsett tidpunkt för försäljningen inte grunda någon ersättningsrätt.

Som ett annat alternativ anges i 1975 års promemoria att man konsekvent hänför bedömningen av tillgången till virke för kyrkobyggnadsändamål till den boställsskog som fanns vid den nya lagstiftningens ikraftträdande den 1 januari 1972. Om en församling vid nämnda tidpunkt hade rätt till virkesuttag enligt 55 § EBO på visst boställes skog, skulle alltså församlingen kunna göra anspråk på ersättning enligt övergångsbestämmelsen även om bostället blivit sålt och oavsett hur köpeskillingen disponerats.

I 1975 års promemoria konstateras dock att båda alternativen säkerligen i tillämpningen skulle ge upphov till stora svårigheter. Enligt det förra alternativet skulle exempelvis en församlings möjligheter att basera ett ersättningsanspråk på en ny fastighets — löneboställe eller prästlönefondsfastighet — skogstillgång vara beroende av huruvida i denna fastighet investerats medel som härrörde från ett boställe, där församlingen vid den nya lagstiftningens ikraftträdande hade rätt att ta virke för kyrkobyggnadsändamål. Medel som influtit vid olika försäljningar eller dylikt torde emellertid ofta i prästlönefonderna ha blandats samman på ett sådant sätt, att man beträffande fondmedel som använts för visst ändamål — t. ex. tillskjutits till en prästlönejordsfond — inte i efterhand kan fastställa varifrån de härrört. Om en församlings gamla rätt att ta kyrkobyggnadsvirke på ett löneboställe skall anses ha blivit "överflyttad" till en prästlönefondsfastighet — fortfarande enligt de förra av de behandlade alternativen — och församlingen begär ersättning enligt övergångsbestämmelsen, är det vidare troligt att man måste räkna med latent ersättningsanspråk av samma slag från församlingar inom alla de pastorat som har del i fastigheten. Det skulle i ett sådant fall knappast finnas någon verklig möjlighet att pröva, huruvida det aktuella ersättningsanspråket kan tillgodoses utan att inkräkta på andra församlingars rätt. Vad beträffar det senare alternativet, enligt vilket tillgången till kyrkobyggnadsvirke skall bedömas med hänsyn till den boställsskog som fanns den 1 januari 1972, kan man i anslutning till vad tidigare anförts till att börja med konstatera, att det vore nödvändigt att låta en bedömning av den dåvarande boställsskogens produktionsförmåga träda i stället för en uppskattning av "den avverkningsbara virkesmängden" enligt 55 § EBO. På annat sätt kan nämligen ersättningsrätten inte förnuftigtvis sättas i relation till virkestillgången på boställen som inte längre finns kvar när ersättningsfrågan blir aktuell. Det är emellertid tydligt att det måste möta praktiska svårigheter att i ersättningsärendena utreda förutsättningarna för produktion av kyrkobyggnadsvirke på mark, som inte längre står under kyrklig förvaltning och kanske inte ens används för skogsbörd. Svårigheterna kan antas bli större ju längre tiden går.

Förutom förändringarna inom den kyrkliga jordförvaltningen måste också enligt 1975 års promemoria den allmänna tekniska och ekonomiska utvecklingen inom skogsbruket beaktas i detta sammanhang.

Såsom boställsutredningen framhöll, anförs det i 1975 års promemoria, speglar bestämmelserna i 55 § EBO en äldre tids hushållning. Församlingarna kunde förut för rimliga kostnader själva ombesörja avverkning, transport och bearbetning av det erforderliga virket. Med nuvarande lönenivå och långt drivna mekanisering ställer sig en separat avverkning av så små virkesmängder som det här kan bli fråga om i allmänhet oproportionerligt dyr. Det är mot denna bakgrund man skall

se föredragande statsrådets uttalanden (prop. 1970:168) om att ersättning ur kyrkofonden endast kan avse den nettovinst församlingen kunnat erhålla genom att utnyttja lönebeställes skog samt att vid beräkningen härav hänsyn måste tas till å ena sidan vad det i det aktuella fallet faktiskt kostat församlingen att köpa erforderligt virke i färdigt skick och å andra sidan samtliga utgifter som församlingen skulle ha haft för att genom avverkning i lönebeställets skog, transport och bearbetning få fram samma mängd färdigt virke. Statsrådet förmodade att nettovinsten, i den mån någon sådan skulle uppkomma, i allmänhet skulle bli obetydlig. I promemorian med förslag till handläggningsordning togs denna tankegång inte upp. Där angavs att ersättning skulle utgå med rotvärdet av erforderligt virke. Rotvärdet per kubikenhet för visst slag av virke kommer till uttryck vid försäljning av rotposter för avverkning. Sådana försäljningar har i allmänhet stor omfattning, och köparen kan vid avverkningen tillgodogöra sig stordriftens fördelar. Vid avverkning av sådana förhållandevis små virkesmängder som det regelmässigt är fråga om vid kyrkobyggnadsarbeten måste den eventuella nettovinsten i nyss angiven mening i allmänhet bli betydligt mindre än rotvärdet för samma virkeskvantitet. Undantagsvis kan förhållandet kanske vara ett annat. Ett lönebeställe, där en församling enligt äldre ordning haft rätt att ta kyrkobyggnadsvirke, kan ha så mycket skog att avverkning på någon del därav förekommer praktiskt taget varje år. Det kan då vara befogat att räkna med att församlingen, när behov av kyrkobyggnadsvirke blir aktuellt, skulle ha haft möjlighet att få detta virke avverkat och transporterat för normala kostnader tillsammans med annat virke. Sådana fall torde emellertid vara relativt sällsynta, åtminstone i landets sydligare delar.

Såvitt man kan utläsa av yttrandena över promemorian med förslag till handläggningsordning utgår remissinstanserna i allmänhet från att ersättning för kyrkobyggnadsvirke skall bestämmas på grundval av rotvärde i vanlig mening. Om man håller fast vid att ersättningen skall motsvara det värde den mistade naturaförmånen skulle ha haft under nuvarande förhållanden, måste emellertid det i propositionen förda resonemanget om nettovinst vara det riktiga. Tydligt är att den praktiska tillämpningen härav — med utredning i varje särskilt fall om beräknade avverknings-, transport- och bearbetningskostnader — skulle bli i hög grad tyngande för myndigheterna.

Vad som således har anförts i 1975 års promemoria visar enligt promemorian att det till följd av förändringar inom den kyrkliga jordförvaltningen och utvecklingen inom skogsbruket numera är svårt att göra en någorlunda realistisk uppskattning av vad rättigheten att ta kyrkobyggnadsvirke ur beställsskog, med det innehåll den hade enligt 55 § EBO, i ett givet fall skulle vara värd. I en mängd fall — och allt oftare i och med att strukturrationaliseringen inom skogsbruket fort-

sätter — måste det vara praktiskt taget omöjligt att finna underlag för en sådan uppskattning.

Enligt 1975 års promemoria skulle det i och för sig vara tänkbart att ge riktlinjer för ersättningsprövningen som skulle förenkla ärendena och kunna bilda underlag för en någorlunda fast praxis. Man skulle sålunda kunna ge församlingar, som vid den nya boställslagstiftningens ikraftträdande kunnat åberopa rätt enligt 55 § EBO till virkesuttag på boställsskog av viss, inte alltför obetydlig storlek, en generell rätt till ersättning för rotvärdet av virke som behövs för kyrkobyggnadsarbeten. Härigenom skulle man bl. a. få en klar gräns, ovanför vilken — såvitt det beror på virkestillgången — full ersättningsrätt skulle föreligga, och inte behöva beräkna t. ex. huruvida ett boställes skog skulle kunna producera viss kvantitet virke av visst slag under viss tid. Inte heller skulle man behöva bekymra sig om ändringar i det kyrkliga fastighetsbeståndet till följd av strukturrationaliseringen eller eljest. Om ersättningarna över lag fick bestämmas på grundval av virkets rotvärde — i ordets vanliga mening — skulle slutligen detta naturligtvis innebära en mycket stor förenkling i jämförelse med uträkning i varje särskilt fall av den nettovinst, som skulle ha uppkommit för församlingen om dess gamla rätt att ta kyrkobyggnadsvirke på boställsskog funnits kvar och utnyttjats.

Hur riktlinjer för förenkling av ersättningsärendena än utformas måste de, enligt 1975 års promemoria, väsentligen innebära, att man efterger vissa krav som principiellt bör vara uppfyllda för att ersättning skall utgå eller schabloniserar ersättningsberäkningen till församlingarnas förmån. En sådan liberal tillämpning av övergångsbestämmelsen skulle möjligen kunna försvaras, om rätten att ta virke på boställsskog hade varit av stor ekonomisk betydelse för församlingarna. Så har emellertid under senare tid inte varit fallet. Mot slutet av EBO:s giltighetstid torde rättigheten ha utnyttjats i mycket ringa utsträckning. Förklaringen är givetvis att det inte längre var lönsamt att avverka så små virkespartier som det i regel var fråga om. Under sådana förhållanden bör praktikabilitetshänsyn inte få leda till att kyrkofonden belastas med sakligt omotiverade ersättningar till sannolikt avsevärda belopp.

Det kan tilläggas, anges det vidare i 1975 års promemoria, att den ersättning för byggnadsvirke som skulle kunna utgå enligt övergångsbestämmelsen alltid måste vara av underordnad betydelse i förhållande till den totala byggnadskostnaden. Detta understryks också i flera yttranden över 1971 års promemoria. Enligt stiftsnämnden i Lund har överslagskalkyler visat, att även vid de enklaste former av byggande i trä rotvärdet av det använda virket aldrig torde överstiga 10 % av totalkostnaden. Vid de typer av byggnadsarbeten som här kan komma i fråga — med större krav på kvalitet och utformning — kan enligt

stiftsnämnden rotvärdesandelen antas falla inom ramen 1—5 % av totalkostnaden. Uppgifterna bör ses mot bakgrunden av att rotvärdet, såsom förut har angetts, i allmänhet betecknar maximum för den vinst som utnyttjande av den gamla rättigheten enligt 55 § EBO skulle kunna ge.

Den mistade naturaförmånens ringa ekonomiska betydelse för församlingarna samt svårigheterna att praktiskt hantera ersättningsfrågorna leder enligt 1975 års promemoria fram till att det lämpligaste är att upphäva den ifrågavarande övergångsbestämmelsen. Med denna bedömning har det i promemorian inte ansetts nödvändigt att närmare än som nyss redovisats gå in på frågor som berörts i 1971 års promemoria och remissyttrandena däröver. I motsats till vad som anfördes i 1971 års promemoria görs det gällande, att det inte finns anledning att frångå viss mening som föredragande statsrådet gav uttryck åt. Denna mening som lämnades obestridd under riksdagsbehandlingen, innebar att tillgången till kyrkobyggnadsvirke principiellt skall bedömas som om rätten till virkesuttag för löneboställes husbehov och till byggnader och hägnad på prästgård, för vilka enligt 55 § EBO företräde gällde framför församlingens anspråk, fortfarande ägde bestånd.

Till sist lämnas i 1975 års promemoria vissa uppgifter om de framställningar om ersättning enligt övergångsbestämmelsen som under åren 1972—1974 kommit in till Kungl. Maj:t. Det framhålls att bestämmelsens upphävande givetvis inte skall inverka på prövningen av redan gjorda framställningar.

2.10.5 Remissyttrandena över 1975 års promemoria

Förslaget att upphäva övergångsbestämmelsen tillstyrks utan reservationer av *kammarkollegiet* samt av *stiftsnämnderna i Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lund och Karlstad*. Även *stiftsnämnden i Göteborg* tillstyrker att så sker men antyder att det möjligen kunde vara lämpligt att tillskapa något annat system för att tillförsäkra församlingarna rätt till virke eller motsvarande gottgörelse. *Stiftsnämnden i Luleå*, som likaledes tillstyrker att den nuvarande bestämmelsen upphävs, föreslår att församlingar i samband med byggenskap av det avsedda slaget ges möjlighet att under vissa bestämda förutsättningar få bidrag av kyrkofondsmedel.

Avstyrkande yttrandena föreligger från *stiftsnämnderna i Uppsala, Härnösand och Visby* samt från *pastoraisförbundet*. Dessa remissinstanser framhåller, att rätten till ersättning enligt övergångsbestämmelsen har påtaglig ekonomisk betydelse för många mindre församlingar, för vilka det är svårt eller omöjligt att utan skattehöjningar utföra nödvändiga underhållsarbeten. *Stiftsnämnden i Uppsala* föreslår dock vissa ändringar i ersättningssystemet som skall göra det administrativa arbetet mindre tyngande. Församlingar som vid den nya lagstiftningens ikraft-

trädande kunde åberopa rätt enligt 55 § EBO till virkesuttag på boställsskog föreslås sålunda få en generell rätt till ersättning för rotvärdet av virke som erfordras för kyrkobyggnadsarbeten. Ersättningen bör utgå av medel från stiftets skogsförvaltning efter prövning av stiftsnämnden och grundas på det rotvärde, som vid varje ansökningstillfälle kan bestämmas för pastoratet vare sig löneboställes skog finns kvar eller har övergått i annan form. En sådan utformning av ersättningsförfarandet ter sig för stiftsnämnden mer naturlig än nu gällande bestämmelser, i synnerhet som rättigheten i fråga ursprungligen varit knuten till löneboställes skog. *Pastoratsförbundet*, som i första hand vill behålla den nuvarande ersättningsregeln, med tillämpningsbestämmelser i huvudsak enligt 1971 års promemoria, föreslår som alternativ lösning ersättningsregler av den innebörd stiftsnämnden i Uppsala har angett. *Stiftsnämnden i Härnösand* uttalar att, om den praktiska tillämpningen av nuvarande ersättningsbestämmelse i enlighet med förslaget i 1971 års promemoria skulle visa sig medföra alltför stora svårigheter, ersättningsrätten bör bli föremål för avlösning.

2.10.6 Föredraganden

I prop. (1970: 168) med förslag till lag om förvaltning av kyrklig jord, m. m. anförde föredragande statsrådet (s. 193 och 194) betänkligheter mot de av kyrkomötet antagna bestämmelserna om rätt för vissa församlingar att få ersättning ur kyrkofonden som kompensation för att de genom införandet av KostnL förlorat en tidigare naturaförmån som avsåg rätt att under vissa förutsättningar ur löneboställes skog ta ut visst virke för att bygga och underhålla bl. a. kyrka. Statsrådet ansåg att bestämmelserna skulle leda till betydande tillämpningssvårigheter. Statsrådet aviserade därför att det kunde uppstå behov av att ompröva bestämmelserna.

Riksdagen anförde inte någon erinran mot statsrådets uttalanden.

De av kyrkomötet antagna bestämmelserna (punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL) har som framgår av min tidigare redovisning varit föremål för ett omfattande utredningsarbete. De har sålunda behandlats dels i 1971 års promemoria som rör främst frågor om handläggningsordningen, dels i en promemoria 1975 i vilken föreslås att bestämmelserna skall upphävas, dels i ett antal remissyttranden över promemoriorna. Promemoriorna och remissyttrandena däröver styrker föredragande statsrådets uttalande i 1970 års prop. om att bestämmelserna skulle leda till betydande tillämpningssvårigheter.

Mot denna bakgrund anser jag det nödvändigt att nu ompröva behovet av bestämmelserna.

Innebörden i bestämmelserna är att de församlingar som före ikraftträdandet av FörvL och KostnL den 1 januari 1972, hade rätt till en viss naturaförmån skall få kompensation i pengar för att rätten till na-

turaförmänen upphörde genom införandet av FörvL och KostnL. Naturaförmänen avsåg rätt för vissa församlingar att under vissa förutsättningar ur löneboställes skog ta ut virke som behövdes för byggande och underhåll av bl. a. kyrka. Kompensationen avses utgå varje gång som behov av sådant virke uppkommer. Kompensationen skall utgå ur kyrkofonden.

Fråga är alltså om att ge de församlingar som före den 1 januari 1972 hade rätt till naturaförmänen ersättning i pengar för den förlust som dessa församlingar faktiskt åsamkas genom att naturaförmänen upphört. För att kompensation skall kunna utgå till viss församling fordras för det första att till församlingen hör ett löneboställe med tillräcklig skog i den mening som anges i 55 § EBO. Vad som krävs är att den avverkningsbara virkesmängden på lönebostället lämnar tillgång till det virke som behövs för det byggnads- och underhållsarbete som utförs i trä. Därvid skall från den avverkningsbara virkesmängden först dras av den kvantitet virke som enligt tidigare bestämmelser skulle utgå till löneboställets husbehov och pastoratets behov av byggnads- och hägnadsvirke för prästgård. För att kompensation skall kunna utgå fordras för det andra att löneboställets skog vid det aktuella tillfället faktiskt omfattar virke på rot av de dimensioner, den sort och den kvalitet som behövs. För det tredje fordras att den rätt att ta ut virke som enligt det föregående tillkommer församlingen verkligen innefattar ett ekonomiskt värde. Kompensationen kan alltså avse endast nettovärdet av naturaförmänen. Detta nettovärde är inte identiskt med rotvärdet i vanlig mening. Vid beräkningen av nettovärdet måste nämligen hänsyn tas till, å ena sidan, vad det i det aktuella fallet faktiskt skulle ha kostat församlingen att i den allmänna marknaden köpa erforderligt virke i färdigt skick och transportera fram detta virke till byggnadsplatsen samt, å andra sidan, samtliga utgifter som församlingen skulle ha haft för att genom avverkning i löneboställets skog genom transport och bearbetning m. m. få fram samma mängd färdigt virke. Därvid har man att räkna med att kostnaderna för avverkning och transport för en så begränsad virkeskvantitet som det i allmänhet är fråga om blir relativt sett mycket högre än vid en rationellt bedriven avverkning. Endast om något nettovärde i här angiven mening uppkommer kan ersättning utgå enligt punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL.

Redan att fastställa om en församling har ett sådant löneboställe som avses i punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL kan vara förenat med betydande svårigheter. Detta gäller särskilt församlingar i flerförsamlingspastorat. Även på andra grunder finns svårigheter att fastställa om kompensation i ett fall skall utgå. Dessa svårigheter beror främst på den omläggning av den kyrkliga jordförvaltningen som FörvL medfört. Dels har boställsskogen i varje stift sammanförts till en enda

gemensam förvaltningsenhet för att möjliggöra en rationellare förvaltning. Detta kan leda till att vissa löneboställen under lång tid kommer att sakna den avverkningsbara virkesmängd som avses i 55 § EBO, under det att andra löneboställen kommer att få behålla sin virkesmängd orörd. Dels nödvändiggör den strukturrationalisering av den kyrkliga jorden, som var huvudsyftet med införandet av FörvL, att boställsskogen fortgående förändras genom försäljningar och inköp. När löneboställe säljs upphör rätten till kompensation.

Även att avgöra huruvida naturförmånen har ett nettovärde i den mening som jag förut anfört torde i allmänhet kräva ett förhållandevis orimligt stort administrativt arbete.

Före ikraftträdandet av FörvL och KostnL, den 1 januari 1972, har här berörd naturaförmån utnyttjats i ringa utsträckning uppenbarligen på grund av att den saknat ekonomisk betydelse och befunnits praktiskt betungande att utnyttja.

Mot bakgrund av vad jag sålunda anfört finner jag övervägande skäl tala för att upphäva den rätt till kompensation som föreligger enligt punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL.

Vad vissa remissinstanser föreslagit om ett förenklat ersättnings-system kan genomföras endast om punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL ändras. Ett sådant system skulle, om det genomfördes, kunna leda till oöverskådliga konsekvenser, som inte har något att göra med den rätt till kompensation som punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL avses ge. En stor del av alla byggnads- och underhållsarbeten på kyrkobyggnader skulle nämligen komma att belasta kyrkofonden.

En stiftsnämnd har med tanke på tillämpningssvårigheterna som ett alternativ angett möjligheten att avlösa ersättningsrätten. Enligt min mening skulle detta inte vara någon lämplig lösning. Svårigheterna att uppskatta den upphörda naturaförmånens värde blir inte mindre om uppskattningen skall avse det tänkta utnyttjandet av förmånen under all framtid än om den avser ett visst byggnadsarbete med känd virkesåtgång. Snarare finns risk för att man vid försök att räkna fram ett diskonterat värde av framtida virkesuttag ännu mer förlorar kontakten med verkligheten.

Vid angivna förhållanden förordar jag att punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL upphävs.

En uttrycklig föreskrift bör meddelas om att upphävandet av ersättningsbestämmelsen inte skall inverka på prövningen av framställningar om ersättning som gjorts före lagändringens ikraftträdande.

3 Ändringar i andra lagar, m. m.

3.1 Biskopsvalslagen

I 3 § lagen (1963: 633) om biskopsval (biskopsvalslagen) anges att vid val av ärkebiskop ingår i valkorporationen bl. a. direktor för svenska kyrkans missionsstyrelse, direktor för svenska kyrkans diakonistyrelse — numera svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete — samt generalsekreteraren vid svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse. Som central kyrklig styrelse finns numera även svenska kyrkans diakoninämnd. Diakoninämnden har hemställt att dess generalsekreterare även skall få ingå i valkorporationen vid val av ärkebiskop. Kammarkollegiet har tillstyrkt framställningen. Även jag finner att generalsekreteraren bör ingå i valkorporationen och föreslår därför att i 3 § biskopsvalslagen tas in en bestämmelse som gör detta möjligt.

Besvär över olika beslut enligt biskopsvalslagen skall enligt 18 § anföras hos "Konungen". Enligt lagen (1971: 309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål ankommer dock numera på kammarrätten att handlägga besvär enligt 18 § biskopsvalslagen. Bestämmelserna i 18 § bör nu ändras så att det av denna paragraf framgår att kammarrätten är besvärsmyndighet. Enligt samma paragraf ges besvärshandlingarna in till domkapitlet. Som jag tidigare har angett (avsnitt 2.7) finns numera i förvaltningslagen (1971: 290) vissa allmänna bestämmelser om besvär, vilka normalt bör gälla. Besvärshandling skall sålunda ges in till den myndighet som har att pröva besvären. Någon anledning att ha en särskild avvikande besvärsregel i biskopsvalslagen finns inte. Den angivna regeln i 18 § biskopsvalslagen bör därför utgå.

Bestämmelsen i 20 § biskopsvalslagen bör med hänsyn till innehållet i 8 kap. 13 § regeringsformen upphävas.

3.2 Prästvalslagen

Enligt 7 § lagen (1957: 577) om prästval (prästvalslagen) gäller som särskilt villkor för behörighet till komministertjänst att under minst 18 månader ha fullgjort prästerlig tjänstgöring inom svenska kyrkan. Svenska prästförbundet har föreslagit att denna tid skall sänkas till 12 månader. Som skäl härför åberopar förbundet att aspiranttiden för prästerlig tjänstgöring inom svenska kyrkan som ursprungligen motiverade bestämmelsen har avkortats från 18 till 12 månader. Kammarkollegiet har tillstyrkt ändringen. Även jag finner att kravet på tjänstgöringstid bör förkortas till 12 månader.

Komminister får enligt 11 § prästvalslagen själv söka komministertjänst i annat pastorat endast om han har innehaft sin senaste komministertjänst i minst tre år. Svenska prästförbundet har, med tillstyrkan av kammarkollegiet, begärt att bestämmelsen ändras så att det blir möj-

ligt för komminister att även om han inte haft sin senaste tjänst i tre år söka komministertjänst i högre lönegrad. För kyrkoherde gäller sedan 1970 att han alltid, utan krav på att han innehaft sin senaste tjänst i visst antal år, kan söka prästerlig tjänst i högre lönegrad. I likhet med prästförbundet finner jag att motsvarande bör gälla även i fråga om komministertjänster. Jag föreslår därför att 11 § prästvalslagen ändras så att detta blir möjligt.

Bestämmelser av det slag som f. n. återfinns i 7 och 11 §§ prästvalslagen bör inte tas i lagens form. Det bör ankomma på regeringen att med stöd av fullmakt från riksdagen och kyrkomötet meddela erforderliga bestämmelser på sätt som brukar ske (jfr prop. 1970: 168 s. 134).

Besvär över olika beslut enligt prästvalslagen skall enligt 42 § föras hos "Konungen". Enligt lagen (1971: 309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål skall det numera ankomma på kammarrätten att pröva besvär mot beslut som avses i 40 och 41 §§ prästvalslagen. Mot övriga beslut av domkapitlet enligt prästvalslagen föres talan genom besvär hos regeringen. Bestämmelser härom bör nu tas in i 42 § prästvalslagen.

Som jag har anfört tidigare (avsnitt 2.7) finns numera i förvaltningslagen (1971: 290) vissa allmänna regler om besvär vilka normalt bör gälla. Enligt 42 § prästvalslagen skall besvär över domkapitlets beslut ha kommit in till domkapitlet inom viss tid. Bestämmelsen om att besvären skall ha kommit in till domkapitlet bör nu utgå. Förvaltningslagens regel om att besvären skall ges in till den som har att besluta i anledning av besvären, dvs. regeringen och i vissa fall kammarrätten, kommer då i stället att gälla.

Bestämmelsen i 44 § prästvalslagen bör med hänsyn till innehållet i 8 kap. 13 § regeringsformen upphävas.

3.3 Upphävande av två föråldrade lagar

Lagen (1926: 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord kan upphävas. Detsamma gäller lagen (1932: 465) om ändring i arrendevillkor för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen. Båda lagarna avser lindring i arrendevillkor enligt vissa arrendeavtal som har ingåtts med stöd av äldre lagstiftning. Några sådana arrendeavtal kan inte längre vara gällande.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen inhämtar kyrkomötets yttrande huruvida kyrkomötet för sin del godkänner följande inom utbildningsdepartementet upprättade lagförslag, nämligen

1. lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord,
2. lag om ändring i lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader,
3. lag om ändring i lagen (1963: 633) om biskopsval,
4. lag om ändring i lagen (1957: 577) om prästval,
5. lag om upphävande av lagen (1926: 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord,
6. lag om upphävande av lagen (1932: 465) om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att från kyrkomötet inhämta det yttrande som föredraganden har hemställt om.

Bilaga

KYRKOMÖTETS SKRIVELSE

Nr 4

Till REGERINGEN

Kyrkolagsutskottets betänkande nr 4 i anledning av dels regeringens skrivelse med förslag till lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord, m. m., dels ock i anslutning därtill väckt motion

Med överlämnande av nämnda betänkande får jag anmäla att kyrkomötet den 18 september 1975 har bifallit reservationen.

Stockholm den 19 september 1975

OLOF SUNDBY

Bengt Törnell

Bilaga

Nr 4

Kyrkolagsutskottets betänkande i anledning av dels regeringens skrivelse med förslag till lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord, m. m. dels ock i anslutning därtill väckt motion

Regeringen har med skrivelse beslutad den 24 juli 1975, nr 7, till kyrkomötet överlämnat utdrag av regeringsprotokollet för yttrande huruvida kyrkomötet för sin del godkänner följande inom utbildningsdepartementet upprättade lagförslag, nämligen

1. lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord
2. lag om ändring i lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader
3. lag om ändring i lagen (1963: 633) om biskopsval
4. lag om ändring i lagen (1957: 577) om prästval
5. lag om upphävande av lagen (1926: 104) angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord
6. lag om upphävande av lagen (1932: 465) om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen.

Beträffande lagförslagens ordalydelse och motiveringen till förslagen får utskottet hänvisa till skrivelsen s. 2 resp. till regeringsprotokollet.

I motion nr 77 har herr *Jinnegård m. fl.* hemställt, att kyrkomötet måtte förklara sig för sin del inte kunna anta i skrivelsen föreslagen ändring av vissa församlingars rätt till ersättning ur kyrkofonden för visst byggnadsvirke.

Skrivelsen och motionen har hänvisats till kyrkolagsutskottet.

1. Ändringar och tillägg i lagarna om förvaltning av kyrklig jord och om kyrkliga kostnader

Lagarna om förvaltning av kyrklig jord och om kyrkliga kostnader, i det följande liksom i regeringsprotokollet betecknade FörvL och KostnL, promulgerades båda år 1970 efter att ha antagits av detta års kyrkomöte och höstriksdag. Nu föreslagna ändringar avser, enligt vad som uttryckligen deklarerats (skrivelsen s. 12), förtydliganden och förbättrad praktisk hanterlighet, medan däremot förslag som skulle innefatta reformer av den aktuella lagstiftningen inte tagits upp med hänsyn till pågående överläggningar om det framtida förhållandet mellan staten och svenska kyrkan.

Förslagen innefattar att tomträtt skall kunna få karaktären av kyrklig

jord enligt FörvL, att bestämmelserna om prästgård i 2, 10 och 11 §§ FörvL omformuleras, att stiftsnämnd tillägges talerätt vid arrendenämnd och domstol såsom företrädare för den kyrkliga jorden, att reglerna om stiftsnämnds behörighet i 17 och 18 §§ FörvL preciseras, att den i lagstiftningen eftersträfvade rationaliseringen av den kyrkliga jorden underlättas genom något utvidgade lånemöjligheter från kyrkofonden och genom att möjlighet tillskapas att föra över ett slag av kyrklig jord till annat slag av kyrklig jord. Vidare föreslås på några punkter ändrade besvärregler, så att kammarrätt i stället för regeringen blir klagoinstans i förhållande till stiftsnämnd eller kammarkollegiet. Slutligen föreslås upphävande av den rätt till ersättning ur kyrkofonden för visst byggnadsvirke, som enligt punkt 6 i övergångsbestämmelserna till KostnL tillagts vissa församlingar som enligt äldre lagstiftning haft möjlighet att utnyttja lönebeställes skog för att uttaga sådant virke för byggande och underhåll av bl. a. kyrka. På sistnämnda punkt yrkas avslag i motionen nr 77.

II. Övriga lagar

Ändringsförslagen beträffande lagen om biskopsval innebär att generalsekreteraren i svenska kyrkans diakoninämnd skall ingå i valkorporationen för ärkebiskopsval samt att kammarrätt görs till besvärsmyndighet. Sistnämnda ändring genomföres även i prästvalslagen, där dessutom hittills gällande regler om behörighet till särskilda prästjänster och om s. k. transportpärarrar upphävs och ersätts med en fullmakt för regeringen att utfärda bestämmelser i dessa avseenden.

De lagar som föreslås upphävda reglerar enbart sådana äldre arrendavtal som numera upphört att gälla. I flera av de aktuella lagarna finns nu bestämmelser om rätt för "Konungen" att utfärda tillämpningsföreskrifter. Enligt 1974 års regeringsform 8 kap. 13 § tillkommer utan särskilt stadgande sådan befogenhet regeringen, varför sagda bestämmelser föreslås upphävda.

Utskottet

Föreliggande skrivelse innefattar ett stort antal smärre jämkningar i den år 1970 antagna lagstiftningen om den kyrkliga jorden och därjämte i en del andra författningar. Endast såvitt angår övergångsbestämmelsen punkt nr 6 till lagen om kyrkliga kostnader har förslaget föranlett meningsskiljaktigheter, och beträffande övriga ändringar konstaterar utskottet endast att anledning torde saknas för kyrkomötet att motsätta sig dem.

Övergångsbestämmelsen i punkt nr 6 till lagen om kyrkliga kostnader infördes på initiativ av 1970 års kyrkomöte och innebär rätt för försam-

ling, som enligt den tidigare gällande 55 § ecklesiastik boställsordning kunnat erhålla erforderligt virke för byggande och underhåll av kyrka m. m., att på särskild ansökan tillerkännas ersättning för sådana genom den nya lagen mistade förmåner. Vid anmälan av lagstiftningsärendet för beslut om proposition till riksdagen hänvisade föredragande statsrådet till ett uttalande av ecklesiastika boställsutredningen (SOU 1968: 12 s. 190), enligt vilket bestämmelserna i 55 § ecklesiastik boställsordning speglade en äldre tids hushållning, och hävdade att den rätt som kunde tillkomma enskild församling enligt bestämmelsen i regel torde bli tämligen obetydlig och dessutom administrativt mycket svår att bestämma. Övergångsbestämmelsen kunde därför enligt statsrådet väntas leda till betydande tillämpningssvårigheter. Eftersom den inte kunde väntas få någon nämnvärd praktisk betydelse och lagförslagets genomförande i övrigt ansågs väsentligt fick den emellertid godtas. Vid behov fick frågan upptas till förnyad prövning.

Stiftssekreteraren Göran Göransson har såsom tillkallad sakkunnig utarbetat en promemoria, dagtecknad den 20 december 1971, angående ersättningsrätten enligt övergångsbestämmelsen. Promemorian har varit föremål för remissbehandling. Det sålunda föreliggande utredningsmaterialet bestyrker till fullo att ersättningsrätten enligt övergångsbestämmelsen är besvärlig att bestämma, både såvitt avser om ersättning skall utgå och till vilket belopp den kan bestämmas. Den väsentliga svagheten med bestämmelsen är att den förutsätter en uppskattning efter de förhållanden och den lagstiftning som gällde omkring år 1970 och att detta efter hand som tiden går blir en alltmera orimlig uppgift.

Av uppgifterna i den departementsutredning som ligger till grund för skrivelsen på denna punkt (Ds U 1975: 05 s. 16) framgår att antalet ansökningar om ersättning enligt övergångsbestämmelsen under åren 1972—1974 sammanlagt uppgick till 17, vilka alla ännu är beroende på prövning. De av vederbörande stiftsnämnd tillstyrkta ersättningsbeloppen varierar mellan under 1 000 kr. och något över 20 000 kr. Det anmärkes, att det föreslagna upphävandet av övergångsbestämmelsen givetvis inte skall inverka på prövningen av framställningar om ersättning som gjorts före lagändringens ikraftträdande.

Den enligt övergångsbestämmelsen föreliggande rätten till ersättning kan visserligen i enstaka fall vara av värde för en mindre församling som före 1970 hade tillgång till skogsmark av större omfattning. Den föreliggande utredningen visar emellertid klart, att kostnaderna för ersättningsrättens fastställande blir orimligt höga och de administrativa tillämpningssvårigheterna betydande. Övergångsbestämmelsen framstår som en slumpmässig avvikelse från ett efter helt andra principer uppbyggt avräkningssystem och kommer, om den bibehålles, efter hand att bli alltmer svårtillämpad. Utskottet finner därför att det i regeringens skrivelse framlagda förslaget även i denna del bör godtagas.

Utskottet hemställer alltså,
att kyrkomötet måtte med avslag å motionen nr 77 till regeringen anmäla, att kyrkomötet godkänner de till ifrågavarande skrivelse, nr 7, fogade lagförslagen.

Stockholm den 9 september 1975

På kyrkolagsutskottets vägnar
SIGVARD BÄLTER

I detta ärendes slutbehandling inom utskottet har deltagit: herr Bälter, herr Strandberg, herrar David Svenungsson, Elving, Glimelius, herr biskop Lindegård, herrar Johansson, Rappe, Öberg, Jönsson, Lindelöw, Petrén, Ytterbrink och Gibson.

Reservation

av herrar Glimelius, Johansson och Lindelöw som anförde:

Ifrågavarande ersättning är av inte oväsentlig betydelse för de mindre församlingarna. De i departementspromemorian 1975 angivna siffrorna för hittills inkomna ansökningar och tillstyrkta belopp är missvisande med hänsyn till den korta tid som förflutit. I de flesta fall har någon ansökan inte varit aktuell under denna tidsperiod. Stundom har församlingarna inte ens varit informerade om föreliggande möjlighet.

Man behöver inte heller vara bunden vid t. ex. det beräkningssätt, som föreslagits i stiftssekreteraren Göran Göranssons promemoria 1971. Om beräkningen sker på grundval av den faktiska virkeskostnaden och församlingens andelstal den 1 januari 1972, bör tillämpningen inte föranleda några svårigheter.

Enligt vår mening borde kyrkolagsutskottet därför ha hemställt,

att kyrkomötet med bifall till motion nr 77 godkänner regeringens skrivelse nr 7 utom i vad avser upphävandet av punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammansammanträde
1975-10-23

Närvarande: statsråden Sträng, ordförande, Andersson, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Lidbom, Carlsson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Gustafsson

Proposition om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord, m. m.

Kyrkomötet har anmält sina beslut (KLU 1975: 4, kskr 1975: 4) i anledning av regeringens skrivelse till kyrkomötet (skr 1975: 7) med förslag till lag om ändring i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord, m. m.

Kyrkomötet har för sin del godkänt de lagförslag som lagts fram i skrivelsen utom såvitt angår förslag om upphävande av punkt 6 övergångsbestämmelserna till lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga lagförslagen, såvitt de har godkänts av kyrkomötet.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.